

SKUTEČNOST

Nezávislá revue — řídí redakční kruh v Ženevě.

Ročník I.

Číslo 8 - 9.

Listopad 1949

O B S A H

S kým a proti komu.	<i>K. B.</i>
Úkoly a organisace exilu.	<i>Mark</i>
Krise našeho věku.	<i>Cato</i>
Dobrá cesta.	<i>David</i>
Nastupuje německá federace.	<i>Pavel Tigrid</i>
Německo a my.	<i>Cato, Xavier-S-, L. Matějka,</i>
Diktatura ve výslužbě.	<i>Z. Orst</i>
Diskuse a poznámky.	
Dopisy.	

S kým a proti komu

Akolkovek je neskutočné každé «keby», chceme ním začať, lebo charakterizuje mravnú stránku problemu: Keby bol exil jednotný, keby bola jeho reprezentácia na výške, keby tu bol duch a veľká línia demokratická, ako radi by sme obetovali zo všetkých síl, ako radi by sme sa podriadili a zaradili. Jak hravo by sme snášali všetko, čo sebou prináša údel emigranta, keby sme mali istotu, že niekde sedí hlava, ktorá vedie, ktorá myslí primerane úlohám, jedná ako treba a ako dovoľujú hranice možnosti. Tento duševný stav ako popud práce, kritiky a starosti je pravým kapitálom exilu; treba ho zorganizovať a zaktivovať; ak ho niet v dostatočnej miere, potažne ak sa nepodarí vyviešť ho z pochyb, mlčania a únikovej nálady, bude budúcnosť exilu a možno i Československa temná. Iné popudy jednaní -- materiálny záujem, moc, prestíž, popularita -- s postupom času odpadnú a s nimi činy. Profesionáli sa neudržia, v šiku ostanú len služobníci, tí ktorí sa chcú dať celí, ale len za celú vec. Dnes tú vec postradajú a odtiaľ to «keby»; nič by si tak nežalali, ako aby ho nebolo. Ide nám o týchto ľudí; chceme pracovať s nimi a medzi nimi.

Nestriehneme na zápory, ale na klady, nepoznáme nečistú radosť nad «krahom» koholkovek, netúžime po tom, aby sa za niekym spustila opona a my mohli vystúpiť na scénu. Konkrétnejšie: nemáme radosť, že sa nepodarila Tretia republika, že sklamala v daných pomeroch socializácia, že zlyhala koncepcia Benešova; naopak boli by sme radi, keby sa boli veci podarili a boli by sme ochotne stiahli dôsledky. Toto na adresu tých, ktorí se zadostiučením a s netajenou radosťou privítali február 1948 ako svoju «veľkú príležitosť», príležitosť rekriminovať, diskriminovať, «vyporiadať sa» a hlavne uviesť sa v moc. Tí, ktorí obdobne privítali máj 1945 spadajú do tejže kategórie. Sme proti nim a s tými, ktorí nečíhajú na «príležitosti», čo je kvintesencia nemravnosti, ktorí sa netešia z cudzieho bankrotu, a ani v najmenšom sa nedomnievajú, že v ňom je vlastné plus. Sme s tými, ktorí nechcú ťažiť, ale slúžiť.

Slúžiť znamená myslieť a jednať pod tlakom úlohy a bez motívu «veľkej príležitosti». Slúžia tí, čo sú ochotní opustiť svoje miesto v prospech povolanejších a túžia po tom; tí, ktorí sú ochotní ísť sami alebo s menšinou; tí, ktorí hovoria vtedy, keď všetci zo strachu mlčia; tí, ktorí musia niečo robiť, keď sa «nedá nič robiť». Ľudia úlohy sú protikladom ľudí príležitosti; je to protiklad poslanca a rutiny, múdrosti a chytráctva, politiky a «reálpolitiky», ducha nadstraníckeho a straníckeho, obecného a záujmového; v konečných dôsledkoch protiklad etiky a taktiky. Sme s prvými proti druhým; s tými, ktorých viac zaujíma otázka správnosti, pravosti a hodnoty, ako otázka «ako vyhrať?», ako získať väčšinu, pozície, zastúpenie. Myslíme si, že nakoniec vyhráva pravda. Celá pravda je podľa nášho názoru najlepšia metóda a «taktika» à la longue. Duch taktický je zakuklený duch mocenský a netreba zoširoka dokazovať, že vášeň moci je prakticky neschopnosť presadiť sa cestou pozitívneho výberu, kto najkrčovitejšie túži po

moci, je najmenej spôsobilý, aby ju vlastnil. Vášň pravdy je základný predpoklad spôsobilosti vládnuť.

Je v exile málo odvahy k pravde a veľa vôle k moci. Sme ako rozpadnutá pevnosť; kde-tu ešte neporušená veža a v každej zatrpklý rytier «na stratennej varte», nádejný dedič ruiny; nedôveruje nikomu a bojí sa každého, ostatných rytierov, vlastnej družiny i nepriateľov medzi hradbami; nikdy nevyjde zo svojich štyroch stien zo strachu, aby sa niekto nezmocnil jeho «pozície». Boli sme príserne zošnúrovaní doma, museli sme mlčať práve tam, kde bolo treba volať hlasom hromovým: Slovanská družba, URO, partyzáni, gestapizmus, zlatokopectvo, ľudový komplex, kolektívna vina.... Museli sme mlčať, aby slovo niekto nezneužil. Sme dnes v situácii obdobnej; opäť musíme mlčať, aby «to niekto nezneužil», aby «sme neškodili sami sebe», aby to «nevyužili» separatisti, Prchalovci, agrárnici, národní socialisti, občania, socialisti, aby sme «nenahrávali» komunizmom, «neškodili si» na Západe, «nepomáhali» Nemcom... Ak to pôjde takto ďalej, bude funkciou čs. emigranta mlčanie po vzoru ryby. Hľa, konce čistej taktiky. Je za touto logikou «Aby to niekto nezneužil» všeličo: zlé svedomie, slabosť argumentácie, nadvláda politického elementu nad mravným, únava, skepsa, neinteligencia. Sme proti mlčaniu takto motivovanému; akýkoľvek je jeho fiktívny účel, končí napokon rozkladom mravných kritérií a spoločenského etosu. Je v jadre vedomou alebo instinktivnou obranou osobných záujmov kolidujúcich s obecnými. Sme presvedčení, že pravda nemôže škodiť, že niet «vyšších» záujmov, ktoré by ju obmedzovaly, že cieľ, ktorý by ju neinkaroval a netlumočil, nemá ceny.

Vôľa k moci sa prejavuje v exile najvýraznejšie ako tendencia jednotlivcov, skupín a strán hermeticky sa uzavrieť a zaujať obranne-útočné postavenie ježkové. Odhodlanie nepovolíť, nesmieriť sa, neodpustiť a nesbližovať sa sa pestuje ako národný šport; ľudia sa zamestnávajú hľadaním rozporov, zdôvodňovaním nesmieriteľnosti, budovaním výhrad a predsudkov. Kto prišiel do exilu rok po Februári už nepatrí do národa a putuje do sbierky kolaborantov. Na index sa dostáva všetko, čo nemá predpísaný strih a presahuje šablónu. Vazby tuhnú, stranická disciplína sa utužuje, úchyľky sú v nemilosti. Kto mal príležitosť spoznať «oficiálny» exil, nemal radosť z toho, čo videl: málo priateľských vzťahov a úcty, malá schopnosť hlbšej spolupráce, malá dôvera, nepocitovaná ani ako nedostatok. Nebudeme ďaleko od pravdy, ak tvrdíme, že prvou hnacou silou exilnej politiky je nepriateľstvo, zápor a nálada nespokojnosti ako rub vôle k moci. Exilné straníctvo nemá inej funkcie ako zdôvodňovať nesmieriteľnosť a pripravovať príležitosť pre nesúhlas. Sme proti nemu ako proti každej negácii a s tými, ktorí po skúške svedomia zistia, že ich «životným ladením» je túžba po harmonii, spolupráci a funkčnej jednote.

Väčšina z toho, čo vidíme a počujeme v exile, nás utvrdzuje v presvedčení, že nie sme na výške úlohy jak československej, tak európskej, že nevnímame dobre situáciu, a že nás z nej hlava nebolí. Celý ten šon za imaginárnou mocou, tlačienica pred bránami Rady, vášnivé úsilie zabunkerovať sa v pozíciách, svedčí o tom, že ťažisko záujmu bolo položené nesprávne a do sféry, kam nepatrí.

Lebo úloha, ktorá je primárna, je oveľa širšia a s oslobodením ČSR skôr začne, než skončí. Štart za budúcim Československom pripomína viac štart za korisťou ako tichý nástup do práce. A predsa ide o úlohu pre generácie, ktorú bude treba rozvrhnúť na desaťročia: Vytvoriť morálnu tvár Republiky, jej duchovný obsah, ten faktor, za ktorý sa možno obetovať, ktorý je nad režimom, stranami, ministrami a praxou dňa, ktorý ukazuje nespokojnosť skupín, kladie medzi straníckemu egoizmu a brzdi záchvaty moci. Presne tá sila, ktorá kedysi vyžarovala z Masaryka, a ktorú dnes v exile postrádame. Prvá úloha exilu: Vytvoríť kádry ľudí, ktorí sa vrátia domov ako integrovaní československí demokrati. Kto dnes túto úlohu sine qua non plní, a kto vôbec na ňu myslí? Sme odhodlaní pustiť sa touto cestou a verne nasledovať kohokoľvek, kto pôjde v čele.

Úloha európska. Domnievame sa, že Československo -- a žiadny štátny útvar -- nevznikne v budúcnosti automaticky z titulu práva sebaurčovacieho, ale len ako kvalifikovaný podielník na celkovom európskom pláne, ako nositeľ úlohy ako kvalifikovaný podielník na celkovom európskom pláne, ako nositeľ úlohy v ňom. Práca pre Československo a kvalifikovanie sa pre úlohy pokomunistickej Európy je tá istá vec. Naša emigrácia ako mocenský činiteľ nezaváži; európska funkcia je otázkou jej života a smrti; musíme byť spolutvorcami demokratickej odpovede na súčasnú krízu. Restitučná orientácia v čs. emigrácii, zameraná na rok 1938 alebo 1945 je zastaralá. Treba sa brániť predovšetkým proti restitúcii mechanickej; znamená zhruba návrat na bázu, z ktorej vzišiel nacizmus a komunizmus. Sme s tými, ktorí hľadajú.

Náš rámcový názor na súčasnú krízu. V prúde je boj proti totalite akútnej i latentnej, navodenej jednak hromadným výskytom neslobodného človeka davového, jednak determinizmom teoretickým, koncepčným, i praktickým, psychologickým. Kríza slobodného človeka, do ktorej sa nám problém zahušuje, prebieha v dvoch smeroch: rozklad metafyzickej bázy so záverom «Všetko je dovolené» a devalvacia ľudskej vôle pred autonomiou t. zv. objektívneho vývoja so záverom «Nič sa nedá robiť». Obe tézy sú psychologicky rubom a lícom tejže mince.

Hĺbka krízy je dnes zvýraznená radikálnou neprimeranosťou a praktickou protichodnosťou foriem a obsahov, prostriedkov a cieľov, zámerov a výsledkov, teórie a praxe. Vidíme zrazu, že trebárs princíp národný je v protiklade k princípu humanitnému, že suverenita je podľa okolností väzením národa, že samourčovacie právo je riziko pre prosperitu spoločenského celku, že sloboda chradne pod dotykom nových síl sociálnych a hospodárskych, že demokracia zakrnieva v národnom štáte; vidíme revolúcie, zvrátené v svoj opak a revolucionárov, pochovaných pod svojim dielom; fatálna neprimeranosť a nepredvídavosť. Na každom kroku sme svedkami, jak sú staré -- hlavne politické pojmy, koncepcie, kritéria a riešenia neadekvátne novej skutočnosti, poznatkom a úlohám, odkiaľ ich rozklad. Vedomie človeka národného, stranického, cirkevného, skupinovo diferencovaného je bezradné pred novou skutočnosťou, objektívne, technicky, hospodársky, existenčne integrovanou a spokojuje sa s dielčimi opravami zo starej názorovej a citovej roviny -- reparácie, reštitúcia, anexie, «súženie» suverenity -- zatiaľ, čo je nutná revízia názorovej roviny samej, konštrukcia v pravom slova zmysle nového človeka a rádu. Ide nám o túto novú nazieraciu rovinu.

Ideme s každým, kto vidí, že tradičné, vyšľapané cestičky sú neschodné, že sa už nič nedá vyriešiť taktikou alebo metódou záplat, že prišla doba poctivého, nekompromisného zúčtovania. Chceme urobiť, čo bude v našich silách, aby sme pomohli otvoriť brány do novej éry, éry bez vojen, bez národnej nenávisti, bez hladu, bez znásilňovania, bez koncentrákov a utečeneckého problému. Sme s tými, ktorí usilujú o budúcnosť, v ktorej nebude treba taktizovať, v ktorej sa pravda a humanita nebudú krčiť v tieni «vyšších» záujmov. K. B.

Úkoly a organizace exilu

Zabývame-li se dnes otázkou účelné organizace exilu, není to proto, abychom jeho neuspokojivý stav vykládali nedostatky organizačními a abychom chorobě, v podstatě mravní, přisuzovali jiné příčiny. Spíše proto, abychom diagnosu ještě podtrhli. Neboť především v konkrétních cílech panuje naprostý zmatek. O výkonné formě vedení naší politické a kulturní práce v době vyhnání můžeme uvažovati jedině tehdy, budeme-li alespoň v hlavních rysech znáti cíle, o něž máme usilovat, což opět zcela závisí na vědomí pravých příčin dnešní krise.

Příčiny chceme léčit, ne následky. Kdo se domnívá, že se nám nestalo nic horšího, než že jsme dočasně pozbyli demokratických svobod pod tlakem vnějšího násilí, nechť dále sprádá levné analogie o «třetím odboji» a růžové sny o vjezdu do Prahy v čele vítězných armád. Zůstanou-li však lidé tohoto rozhledu trvale v čele naší emigrace, půjde i ona vyšľapanou cestou všech emigrací dosavadních, jejichž železným zákonem bylo vždy zpoždění o jednu historickou epochu. Zatím máme příležitost vyhnout se tomuto osudu, podíváme-li se bez předsudků na skutečnost, sociální, hospodářskou, duchovní a mravní, z níž vyplývají všechny naše obtíže, osobní i společenské.

Ze slibné stavby, započaté před jednácticeti lety, jež vědomě chtěla být pevným kamenem v budově demokratického světa, sotva co zbylo kromě vzpomínky a vědomí hodnoty toho, co bylo ztraceno, v myslích lidí, celkem neznámých. Na tom nic nezmění ti, kteří z tragického torza vznešeného dómu rozkrádají cibuli na jarmareční krámky maloměstského nacionalismu a partikularismu. V jejich nitru Masarykova republika ještě nezemřela, protože tam nikdy nežila.

Rumiště, z něhož jsme odešli, nás však provází v různých formách všude, kamkoli se obrátíme; mravní a duchovní marasmus československý není, než součástí obrovské krise světové, mnohem zásadnější, než jsme ochotni připustit. První polovina dvacátého století dovedla až k posledním důsledkům liberalistický koncept společnosti, přivítaný s tolika nadějemi v průvodu Velké revoluce. Objevily se nové společenské faktory, s nimiž demokracie při svém zrodu nepočítala a mnohé jiné, tehdy v rudimentárním stavu, zděsily svými účinky, když dosáhly velkých rozměrů. Dílna s hrstkou tovaryšů a továrna s několika tisíci dělníky a s matematickou dělbou práce, to není rozdíl toliko kvantitativní, nýbrž i kvalitativní. Hromadění obyvatelstva v obřích městech není pro moderní stát jen problém technický, nýbrž i přímo politický: hlavní město rozhoduje s konečnou platností o osudu celého národa i proti vůli mnohonásobné většiny, roztroušené

po provinciích. Stále méně a méně lze počítat s člověkem, samostatně uvažujícím, soudícím a hledajícím svůj pravý zájem a prospěch, což se otcům demokracie zdálo být bezpečným a zcela samozřejmým předpokladem. Stát se zabývá úkoly stále složitějšími a složitějšími, odlehlými znalostem i zájmům většiny občanů. Pokrok vzdělání nemůže tomu odpomoci; pouhá znalost čtení a psaní a tak zvané pověšné vědomosti nejsou výzbrojí pro spolehlivou orientaci v otázkách politických. Iniciativa ve veřejném životě se dostává do rukou dobrodružných živlů, kterým se daří prodávat své fušerské všelšky, neboť nesvědomitě zjednodušování otázek je hlučnější, než trpělivá volba mezi menším a větším zlem. Vše, co lze od «muže z ulice» očekávat, je to, že pocítí, kdy věci nejsou v pořádku, a že si bude v nich přát nápravy. To je ovšem velice málo. Na zmatek společenský se nabízí více odpovědí, než ta pravá, nabízí-li se vůbec. Na kterou stranu se volič v kritických okamžicích přikloní, pak závisí na faktorech, povaze věci zcela nepřiměřených.

Podobný vývoj probíhá současně i ve státním aparátu samém. Politické strany, původně volná sdružení voličská, se mění ve skálopevné instituce a vedení v nich a tím i celá politická iniciativa se shromažďuje v rukou odborníků, jejichž kvalifikace není ovšem státnická, nýbrž politickým stranám typická, to jest daleko spíše demagogická výmluvnost a zákulisní makléřství než rozvaha. Administrativní šžáústro je mnohem složitější a mocnější než dříve. V zájmu státu jest nejen jeho nepřetržitý chod, nýbrž i obsluha zapracovanými silami. Přímé spravování veřejných věcí občanstvem samým, jest pouhou ilusí. Se žádným z těchto činitelů idylická theorie vlády «lidu, lidem a pro lid» nepočítala. Tak končí improvisace «laissez faire».

Změny, v podstatě technického rázu, přivodily úplně novou situaci. Zabezpečení demokratické státní formy se přeneslo hlavně na dva pilíře, jež však nebyly nijak vědomě pěstovány a zesilovány: proti náporu totalitních a totalisujících sil, do jejichž tábora přešly téměř všechny politické organizace, hájí demokracii jen veřejné mínění a nezávislá byrokracie. Obě se zhroutily. Prvním předpokladem živého a boje schopného veřejného mínění je totiž existence určité skupiny lidí, zpravidla nepočtené, politicky neorganizované a působící hlavně prostřednictvím tak zvaných nezávislých organizací a nezávislého tisku. Úsilí, s nímž se všechny moderní politické strany bez rozdílu pokoušejí buď ovládnout nebo vyřadit nezávislý žurnatism a nezávislá hnutí, je dokladem míry jejich ztotalisování. Páteří veřejného mínění je nezávislý, samostatně uvažující jedinec s vědomím mravní odpovědnosti za vývoj věci ve státě. Z těchto řad se ve stejné míře musí rekrutovat moderní byrokracie, má-li stačit na hlavní požadavek, obhájit vykonávání zákona před všemocí politických stran.

Zde jsme u jádra problému. Demokracie jako státní forma i společenský sloh bude znovu zabezpečena, ožije-li opět takový jedinec, jemuž můžeme přisoudit název «autonomní». Původní politická theorie liberalismu měla na «autonomního» člověka velmi jednoduché požadavky; stačilo vědomí zájmu a to, čemu Angličané říkají «common sense». Zkomplikování společenské skladby, jak jsme se pokusili ukázat, však autonomního jedince starého typu úplně desorientovalo a vyřadilo. Vyznat se uspokojivě ve spleťtých otázkách dneška je nejen otázkou zdravého smyslu nýbrž i inteligence. Skupina nezaujatých, nezfanatisovaných občanů ve státě může tedy znovu plnit klíčovou úlohu veřejného mínění, bude-li sporným předmětům rozumět též odborně, to jest bude-li o nich informována objektivně nezaujatými odborníky. Za veřejným míněním moderní živé demokracie stojí nezávislý intelektuál, jeho vychovatel a usměrňovatel.

Učitel veřejného mínění musí ovšem mít všechny vlastnosti «autonomního jedince» v plné míře. Nebezpečná podstata dnešní krise je podle našeho názoru nedostatek autonomních lidí obojího typu, vedoucích i vedených. Tu je třeba hledat výchozí bod pro cestu k nápravě a tu začíná i úkol exilu.

Práce v exilu je určována několika okolnostmi, jež ji omezují a odlišují od práce, kterou bychom za stejným cílem rozvíjeli doma. Odchod do exilu je motivován nejrozličnějšími pohnutkami, osobními i jinými, a nelze uvažovat o jeho řízení. Naproti tomu je na místě uvažovati o výběru exilových pracovníků, jejichž počet zůstane patrně omezen. Politický exil bude tedy elitní, nikoli masový; z toho plyne, že mimo hranice Československa obrátíme svou pozornost spíše k přípravě vychovatelů příštího veřejného mínění, než k výchově samé. Jako skupina českých a slovenských emigrantů máme své kontrolní pole působnosti, či spíše střed působnosti: budeme řešit tuto úlohu na základě zkušeností československých a v rámci československém. Přitom nesmíme zapomínat, že plníme zčásti první předpoklad obrody evropské a světové. Hlavním nebezpečím v naší situaci bude asi vykojení jedním směrem: buď uzavření do našich problémů partikulárních nebo rozplynutí v prostředí, v němž právě žijeme. Připomínáme si s jistou úzkostí, že žádná z dosavadních emigrací se tomuto osudu nevyhnula; vyemigrovala z národa a dříve či později ze světa a jeho živých problémů.

K plnému zdaru výchovy příštích vychovatelů máme dva znamenité předpoklady: v naší emigraci je kolem dvou tisíc mladých lidí — studentů a exil sám je skvělou příležitostí k rozšíření duchovního obzoru. Organisovat vědomě a záměrně tyto příležitosti ve formě stipendií, snažit se o umístění mladých lidí na vědeckých ústavech a v mezinárodních organizacích bude první konkrétní krok k našemu vzdálenému cíli. Času k jeho svědomitému provádění budeme mít patrně víc než dost. Nerozlučnou složkou této výchovy bude probouzení odpovědnosti za věci veřejné. Intelektuál starého typu je mrtev a skončil většinou v bezecti; prodal se. Naši mladí lidé si musí uvědomit celou tíhu jeho viny; musí zaujmout jiný postoj k celku. Veliká účast intelektuálů v politice, jak jsme toho svědky zejména v exilu, není řešením. Ovlivňování společenských záležitostí a jejich přímé řízení jsou dvě úplně rozdílné a snad i neslučitelné věci.

Vědomí, že usilujeme o výchovu moderního intelektuála československého jako příspěvek k obrodě demokracie v celém světě, určuje i další úkoly exilu, poněkud konkrétněji politické. Naším úkolem je tlumočit světu zkušenost našeho domácího prostředí, ve formě obecné zkušenosti, platné všude, kde se vede boj o demokracii. Konkrétně to znamená, že exil musí mít spolehlivou a seriózní informační službu ve stálém styku s domovem. Politické síly na Západě jsou zdravě citlivé v tomto směru: ztratí poslední zájem o všechny exilové skupiny, jež neplní tento požadavek. Dobře fungující zpravodajství musí působit i v opačném směru: informovat domov o pravém vývoji věcí a myšlenek ve světě. Zezda konkrétně tu jde především o dobře vedený rozhlas, který by nebyl ani sensačním večerníkem, ani růžovými brýlemi, ani jeruzalemskou zdí nářků nad zašlými krásnými časy a ráděním zlých komunistů.

Světové problematiky se však nechytáme jako tonoucí slámy. I když nám to samo o sobě přináší zabezpečení před smrtelnou chorobou emigrací, před izolací mimo čas a prostor, nemůže to být jeho jediným motivem. Naše políže rostou ze společných kořenů evropských a světových; to nám ukládá přispívat k jejich překonání v rámci světovém. Musíme sami přicházet s iniciativou, aby tyto společné problémy byly na Západě svědomitě studovány. Ke spolupráci na jejich

řešení musíme získat příslušníky všech tak zvaných svobodných národů i exilových skupin z ostatních států střední a východní Evropy. Osud světové demokracie je přímo i našim osudem a proto neseme zaň i část odpovědnosti. Uvědomovací práce začne patrně z nejskromnějších prostředků; bude-li však důkladně a trpělivě prováděna, bude mít veliký význam. Bude také jediným příným příspěvkem našeho exilu ke zdo-lání komunistického nebezpečí, ježto sotva kdy bude která emigrace vážena jako faktor mocenský. Lze zde vyjít z našich osobních přátelství a známostí — naši mladí lidé k tomu mají velikou příležitost na vysokých školách — a jim prvním nésti «osvětu» našich těžkých zkušeností historických. Drobné a vytrvalé úsilí ve formě malých kroužků studijních, dokumentace a věcné komentování současných událostí v úseku světa, který jim je nepochopitelný, poslouží jako spolehlivý základ k činnosti většího dosahu, publikaci důležitých pramenů a studií, k vydávání revue, zabývající se podobnými otázkami a nakonec i ke stálému vědeckému ústavu pro bádání v tomto směru. Celá práce, o níž se tu zběžně zmiňujeme, musí však již od samého počátku být opravdu mezinárodní, za přímé účasti a možno-li i vedení příslušníků ostatních národů, kteří chápou její závažnost. Splní tak i další poslání, přispět k obnově «autonomního člověka» v celém světě.

Konkretní formy třech hlavních úkolů našeho exilu lze navrhnout i jinak; přiblížili jsme se jim jen velmi povšechně a toliko z jednoho směru. Domníváme se však, že všechno účelné snažení v době našeho vyhnanství bude možno vždy shrnout do těchto tří kategorií. Skoro vždy půjde buď o přípravu obnovy veřejného života doma nebo o zabezpečení a zprostředkování styku domova se skutečným světovým děním a naopak nebo nakonec o spolupráci se zdravými silami na Západě k oživení demokracie světové. Jiné činnosti, ať jsou sebezlučnější a vypadají sebe důležitěji a honosněji jsou jen Don Quijotovským zápasem s větrnými mlýny.

Chápeme-li takto úlohu československé emigrace, musíme s tohoto hlediska i posuzovat formu její organizace. Nejúčelnější by nejspíše byla forma odborová; exil by se měl rozestoupit podle činností, povolání a studijních zájmů. Nejen, že by to nesmírně usnadnilo školení mladých odpovědných lidí, o němž jsme hovořili na prvním místě, nýbrž by i ulehčilo obrovským problémům technickým, které doprovázejí každou emigraci. Přehled o počtu a kvalitaci příslušníků různých zaměstnání by již pro rozřešení samotné otázky nového usídlení v rámci oficiálních akcí různých států byl aktivem k nezaplacení. Umožnil by nadto, aby exil jako celek přešel ze stadia pasivního vyčkávání, kdy která země z vlastního popudu nabídne uprchlíkům své přístřeší, k iniciativním návrhům na řešení DP problému, který je mnohdy tíživější pro země svobodné, než pro uprchlíky samy. Svěpomoc, vzájemná informace a odborné porady uvnitř jednotlivých skupin povolání by působily přímo psychologické zátrasy. Do značné míry by zmizel pocit naprosté opuštěnosti, který dnes většina nás sdílí.

Vedení exilu, to jest koordinace jednotlivých dílčích činností a působení ve smyslu kulturním a ideologickém s konečnými účinky politickými, by mohlo býti svěřeno nevelkému tělesu, podle našeho odhadu asi dvacetičlenému, jehož celkem samozřejmou kvalifikací by byla dokonalá znalost celého pole činnosti, styky s vlivnými kruhy v cizině, znalosti jazykové a prostředků, v němž se pracuje; společnou basí pak vědomí dnešní krise a jejích důvodů a úsilí, obnovit základní předpoklady demokracie. Bývalí politikové, pokud splňují ostatní požadavky, mají tu důležitou roli, pomoci svým jménem k snadnějšímu proniknutí do cizího prostředí. To arci znamená, že ne všichni jsou povoláni.

Z hrubého náčrtu, který jsme podali, nám vypadly politické strany. Myslíme, že nemusíme logické důvody toho zvláště zdůrazňovat. Politické strany v moderním světě jsou dvojího rázu: totalitní, případně totalisující, a demokratické. Demokratické strany se liší vzájemně jen do určité míry, až na určitou mez, kde se všechny podřizují zájmům společenského útvaru, který spravují. Proto jsou schopny kompromisu. Dosavadní vývoj směřuje k ztotalisování stran, tedy v neprospěch demokratického typu, ale v exilu můžeme a chceme počítat jen s ním. Ježto však všechno úsilí ve vyhnanství je soustředěno toliko na nejširší cíl, právě k obnovení základny, jež má být všem stranám společná, ztrácí svůj *raison d'être*. Rozdělení a organizace podle politicko-stranického klíče je tedy pochybena v samé zásadě a orgány exilu naň doplatí buď naprostou stagnací nebo rozkladem.

Neoklešťujeme činnost exilu a nezmenšujeme jeho význam. Pokoušíme se tu o pravdivý pohled na situaci a návrat k jeho pravým úkolům. Emigrace není — třeba se jí může podařit, aby se takovou stala — zanedbanou veličinou, není však ani veličinou rozhodující či světobornou. Oba extrémní názory a pocity jsou výrazem téže exulantské choroby, ztráty smyslu pro poměr věcí. Některé z úkolů, které dnes čekají, mohou být splněny jen doma, kde bude naše práce dál pokračovat, i když se skutečně to, co se zdá být dnes nejvyšším cílem mnohých uprchlíků.

Obáváme se, že spíše než «bílý den a plno růží kolem» můžeme nabídnouti pozvání ke spolupráci na «pomalém vrtání dubových prken s trpělivostí a vášnivostí zároveň», jak německý sociolog Max Weber označuje odpovědnou práci politickou. Kdo však prošel hloubkou krajní skepse, neumí se vrátit k povrchnímu fušování a k lacinému optimismu, že svět je v podstatě dobře zařízen. Jen taková činnost ho zaujme, která slibuje zasáhnouti zlo v jeho hlubokých kořenech. Nedokážeme-li se soustředit k tomuto cíli, pak jsme promarnili další historickou příležitost. Protivenství, která podstupujeme a utrpení domova jsou zbytečná, což se objektivně projeví i v tom, že tento exil nezůstane poslední zkušeností svého druhu.

Krise našeho věku

Bývá už jaksí modou, hledat příčiny dnešní světové krise v nejrůznějších skutečnostech kolem nás — a čím nápadněji působí kontrastní argumenty řečníků a essayistů, tím větší zdání pravděpodobnosti. Ale hřebík krise dosud trčí a nebyl uhozen na hlavičku: příčina všech nesnází je přece člověk sám. Už i v tom je známka našeho úpadku, že nejsme schopni kritizovat sami sebe; má-li už být terčem našich výtek člověk — pak si vybíráme vždycky své bližní, abychom jim vyčítali smítky v jejich očích, nikdy však sami sebe. Kdo by hledal pří-

činu tohoto zjevu v rozdmýchaném plameni nenávisti jedněch k druhým, která velí neštítit se žádných zbraní, jimiž by bylo lze dosáhnout vítězství očerněním protivníků — nebude daleko od pravdy, ale neobjeví jejího kořene.

Každý jednotlivec má v dnešním světě pouze dvě tváře: je buďto odpůrcem, nebo přívržencem. A ti, kdož odmítají přijmout ten či onen stejnokroj, jsou terčem opovržení obou stran a nezřídka se stali jejich obětí, neboť není dnes na tomto světě nic tak pochybným bohatstvím, jako čistý rozum, zbavený vášní.

Dualismus v hodnocení lidí přikazuje i dvojakost taktiky: není špíny, již by nebylo lze vrhnout na druhý břeh — a není dosti jasu, jímž by bylo možno ozařovat sama sebe. A v oslnění reflektory je věru těžko hledat vlastní křivý nos.

Odkud pramení tato troufalost člověka, být sám sobě milostivým a svým bratřím mstivým soudcem? Zdalipak je možno přisoudit takovou odvahu někomu, kdo ví a věří, že jednou bude sám souzen, že podléhá vyššímu principu, že zdaleka není posledním slovem, vyřčeným životem, že svou pozemskou existenci nekončí svou pouť vesmírem? Zajisté, že takový člověk, vědomý si své mravní odpovědnosti před Bohem, nemůže být samozvaným soudcem lidí a jejich skutků. Ale člověk našeho a nejbližších minulých století zavrhl tuto svou odpovědnost. Filosofie renaissance a osvícenství vymezila člověka a přírodu jen jako souhrn matematických, fyzikálních a chemických, tedy materialistických zákonů a pouček; pokusila se vyloučit funkci subjektu; nadřadila zkušenost a experimentální metodu rozjímání a omezila poznání člověka jen na objektivně zjiřitelná fakta, smysly ověřitelná. Jak svůdná představa pro člověka, že není posmrtného trestu za činy, spáchané na zemi — když fyzickou smrti a hnilobným rozkladem je napsána definitivní tečka za vším, čím byl! Duše se stala produktem hmoty a byla jí tedy podřízena; ať žije štvance za hmotnou mocí!

Zpočátku byl člověk spokojen sám se sebou: pádem hierarchie duchovních hodnot se otevřela brána pro nástup pochoduujícímu davu prostácků. Hodnota byla podřízena množství a jen masy rozhodují v politice, mravnosti i kultuře: všimněte si, jak všechny argumenty

naší doby podléhají trumfům procent a početních většin! Pravda i právo jsou na straně většího množství a tudíž větší síly: jak podivný pokrok! Člověk byl «osvobozen» od nadpřirozených sil a vybaven všemohoucností, neomylností a právem na nenasytlost.

Všemocné množství vyžaduje průměrnost myšlení, potřeb i hodnot. Výstřelky nad průměr jsou označeny za ohrožení mas, jež musí být likvidovány — výstřelky pod průměr za přítěž, jež musí být také odstraněna. Myšlení lidstva bylo usměrněno k jinému cíli: ne už nalézání pravdy, ne už objevování cest k věčnému životu v blaženosti, dost už s «obranami» víry, mravnosti a spravedlnosti — ale snaha po zpohodlnění života se stala cílem. Velkolepé technické a civilizační výboje jsou tu odpovědí. Zvýšené tempo života, snažící se předběhnout čas, aby ani vteřina nebyla ztracena pro požitky a ukojení tělesných tužeb, roztočilo lidstvo v tanec chtivosti. Hospodářské teorie přispěchaly filosofii na pomoc — a zákon džungle byl povýšen na vrcholný princip v honbě za zlatem. Ne Bůh — ale business.

Technika, přinášející pohodlí i do nezapadlejších vísek, zdá se přinášet splnění kýžených cílů lidstva, které nejen že o sobě tvrdí, že vše rozřešilo, ale že je i úplně uspokojeno ve svých kulturních vznechlech a tužbách. Hospodářský blahobyt, provázející technický pokrok, zdá se uspokojovat všechny naléhavé potřeby člověka a vnucuje mu tak dojem, že osou lidského života je vlastně jen vědecký a technický pokrok, zpracovávání jeho žaludkem.

Tanec chtivosti má ovšem neblahé důsledky: je nekonečný a vede k otroctví a k násilí. Stojí-li cokoliv v cestě, pryč s tím! Překáží-li smyslové žádosti manželství, zrušme je!

Vadí-li nám vlastnické právo, odstraňme je ve jménu kolektivismace! Překáží-li nám svobodný rozum člověka, usměrníme jej! Dýchá-li vedle nás ještě nějaký konkurent, pohltíme ho! Každý, kdo není s námi, je proti nám!

Hle, jakou cenu platí člověk za své «osvobození»! A zdaž má vůbec právo o nějakém osvobození mluvit? Neboť: od čeho je svoboden? Vymkl se pouze z pout, která mu ukládá smysl jeho života a která ho váží k nesmrtelnu. Stal se však otrokem svých vášní, zaslepujících rozumovou úvahu, jinými slovy: své omezenosti. Neboť empirismu a naturalismu zmizel — po promítnutí veškerých lidských schopností na jedinou plochu mechanického výkladu — nejen duševní střed člověka, ale i jakýkoliv smysl života. S naturalistického a materialistického stanoviska nemá lidský život většího smyslu, než život kteréhokoliv živočicha, který bojuje o svou denní potravu. Lidský život pozbyl ceny a stal se pouhou početní jednotkou ve statistikách úřadů práce a generálních štábů; všimněme si, jak systémy, ovládané naturalisticko-materialistickou filosofií, plýtvaly lidmi, kteří jim byli pouhým «lidským materiálem»: jak na frontách, tak u běžících pásů výroby.

Člověk, zbavený víry a stojící ve svém «osvobození» před faktem neexistence věčnosti a bez duchovní opory, se stal náhle *obětí komplexů méněcennosti* — jimž ovšem za těchto okolností nebylo vyhnutí. A těmito komplexy z bázně před jejich tíživostí a bez naděje na úlevu — byl a je hnán člověk našeho věku do houfů, do skupin, do *davů*, neboť v jejich mocné hmotnosti doufá nalézt ochranu před vlastní slabostí. Ujímají se proto nové davové ideologie: na jedné straně socialismy všech odstínů, na druhé straně kapitalismus — oba oblékající své da-

vy do stejných uniforem a regulující kulturu jediné zřetely svých mocenských prospěchů nebo komerční nosností typisace. Člověk ztrácí individualitu a prchá od odpovědnosti; průměrnost a uniformita seriové neindividuální výroby i seriového myšlení slaví své orgie. Nevědomost nejširších vrstev o velkých věcech života a o základních pravdách nese své ovoce: demagogie má bohatou sklizeň. Demagogie proto, že má před sebou tvárný dav hlupáků, které lze svést lichotkou i efektní hrozbou.

Vláda lidí prostředních prostředním lidem — toť stav našeho věku, jež pseudodemokratická forma dnešních režimů jen upevnila. Odtud ona izolace duchovní elity, jež svými výstrahami nenalézá odezvy u davů, které s vypjatou sebeláskou a sebeobdivem chtějí slyšet zase jen sliby a lichocení . . .

Doba materialismu a vykořisťujících kapitalismů — jak soukromého, tak státně socialistického — vylučuje svým horečným tempem jakoukoliv možnost pro klidnou úvahu a zamyšlení. Tím drží svým poddaným uzdu, neboť amen by bylo s vládou davů a hmotářské demagogie, kdyby měl člověk čas k myšlení. Tak se stalo, že moderní život, hýčkaný všemožnými přístroji, které umožňují okamžité vyřízení smysly požadovaných tužeb a přání, že tento náš současný život zcela zpovrchněl. «Mluví se tam o všem možném, aby každý mohl něco říci; nejde se do hloubky otázek ze strachu, aby nenudily — jsou nadhozeny jen tak mimochodem a projednávány zběžně» (Rousseau). *I naskytá se oprávněná otázka, zdali moderní člověk ještě vůbec pocítuje potřebu hlubšího duchovního života, když jej vlastně ani nepoznal?*

Srovnejte úroveň! Srovnejte tematiku diskusí, úvah a umění: všechno jsou školácké rovnice s jedinou

neznámou, již bezostyšně dosazují sekretariáty stran. Dnes přece není třeba hledat svůj vlastní životní názor, dnes přece není třeba zanečovat se pro víru, dnes není třeba modliteb a obětí, dnes přece není třeba hledat pravdu a ethos, umělecký výraz, bezprostřednost a čistotu myšlenkových tvarů: *dnes se hlasuje*. Hlasuje se o pravdě, o vině i nevině, většina rozhoduje o platnosti argumentu, které ani neumí vyslovit, natož aby jim rozuměla. Orazítkovaný lístek za plentou — toť vyřešení všeho: politická strana za tebe vyřeší tvůj poměr k Bohu, k lidem, k umění, k hmotě, ke knize, ke kopané, k vepřovému, ke chřipce, k vlastnictví, k manželským postelím, k rybolovu, i ke kremaci . . . Kolik je dnes ještě lidí, kteří odolají tak zřejmým výhodám úspornosti?

«V prostém a každodenním životě, v němž pro spěch a shon nemáme času k estetickým neb mravním úvahám a kontemplaci, nelze nám nabytí poznatku, že mimo naše empirické, efemérní malé Já, jež je odsouzeno k dohrání své úlohy zmižeti s povrchu světa, jsme ještě součástí velkého Já, jímž se podílíme na velkém a nepomíjejícím. Není pochyby, že dnešnímu člověku bude připadat existence velkého Já problematickou a snad zbytečnou, vzhledem k potřebám malého Já. Avšak není také pochyby, že svět povinností a závazků mu s druhé strany dostatečně připomíná, že svou existencí není poután toliko k tomu, co je empiricky dáno, nýbrž také k tomu, co by se mělo stát a vyplnit.» (Hoppe).

A zde právě tkví krise našeho věku — v bezduchovosti našeho života. Ona je zdrojem všech našich nesnází: kulturního úpadku, jenž v porovnání s tím, co daly epochy předcházející, je nepopíratelný. mravního pádu dnešního člověka,

jehož pohodlí více vyhovuje bezohlednost, neodpovědnost vůči pravdě a vlastnímu svědomí, člověka, nešťitího se vraždit a mučit nejrafinovanějším způsobem své bližní jen proto, že mají jiný názor a chtějí být svobodní. Neodpovědnosti a polovzdělanosti, řídící státy a národy z extrémů krisí do extrémů zbrojení. Člověk našeho věku zdá se být hluchý k tomu, «co by se mělo stát a vyplnit» — neboť neznaje smyslu svého života, jenž mu byl materialistickými ideologiemi všech barev zredukován na pouhé fyziologické funkce, nemůže jej také naplnit.

Nevíme už co je to pokora — domýšlivost pomatenců a povýšenost tupců vládního světa. Neumíme už *sloužit* — hledáme jen výdělek, křesla a medaile. Přímá páteř se nám nehodí do pohodlných lenošek — a strach o majeteček bohtná v našem myšlení, v němž tím nezbyvá místa pro luxus tak nevhodný, jako je charakter.

Jsmo staří a plní vrásek — neboť neznáme už co je úžas. Není směřnějšího počínání, nežli zabíjet svou fantasií a oslepovat svůj zrak tím, že změřujeme vesmír na pídě; jsme posedlí touhou po konečnosti a vydechujeme uspokojením, můžeme-li ukládat hvězdné mlhoviny do příhrádek a podaří-li se nám vypočíst, že vesmír je kdesi sám do sebe zakřiven: tož přece Konec, tož přece Hranice, tož přece Smrt! Kdysi chtěli být lidé bohy — dnes jsou ideálem červi: oč je tu snažší a levnější výroba!

Jablko moderního života je však už natolik červivé, že se nedočká Evy, které by stálo za hřích: je už sama hříšná. A nepřijde také anděl s mečem plamenným, neboť trestem je zůstat, trestem je vidět a trestem je cítit, jak armády červů se ve vlastním srdci požírají navzájem.

CATO

Dobrá cesta

V posledním dvojčísle zachytila naše spolupracovnice Jarmila v reportáži «Byla jsem v Caux» nezvyklé, lidsky krásné prostředí švýcarského střediska hnutí Moral Re-Armement. Skupina horských hotelů byla letos znovu po řadu týdnů sídlem světové konference MRA. Jarmilinu galerii postav z Caux doplňujeme dnes zamyšlením nad MRA, nástinem jeho ideje a jeho vzniku.

Historik Theo Spoeri, rektor curyšské university, nastínil ve své přednášce na College of The Good Road základní síly evropských dějin a jako poslední články dějinných odpovědí zařadil marxismus a ideologii MRA.

Za základní zákon dějin považuje zákon výzvy a odpovědi. Nositelem odpovědi je vždy tvůrčí menšina, která má tolik přitažlivé síly, že dovede vnitřně strhnout masy. Býti tvůrčí znamená býti inspirován a současně inspirovat jiné. Jestliže vedoucí část národa ztrácí sílu inspirace, promění se ve vrstvu vládnoucí a masa lidu je od této chvíle řízena jen násilím a mění se v proletariát. (Termín proletariát má v této souvislosti nový význam, znamená vrstvu národa, která nebyla vnitřně stržena odpovědí svých vůdců, která chápe kulturu jako něco vnějšího, k čemu nepřínáleží. Čeká na novou inspiraci.)

Tvořivá odpověď obsáhne člověka cele: v jeho myšlení, konání a citění. Odpověď, která přichází na vyzvání dějinného okamžiku, aby obsáhla celého člověka a jím proměnila svět, je ideologie. Ideologie je integrující prvek kultury. Žádná kultura nemůže být rozrušena z vnějšku. Rozpadá se, jestliže nenalezá odpověď na výzvu dějin.

Vývoj posledních sto let dokázal, že buržoasní demokracie není schopna vytvořit živoucí a uspokojující řád. Duch majetnictví je duch chtivosti, nespokojenosti a desintegrace, který snižuje nemajetné v proletariát a vede ke krisím a válkám.

Marxismus jako odpověď na tento stav selhal, protože nešel na jádro problému, na člověka, a chápal ho pouze jako objekt. Vede k totalitarismu a zkáze, protože podřídil člověka zákonu násilí, pokouší se stavět lidský svět nelidskými prostředky. Završil svou koncepci iracionálními prvky, vírou v beztržidní společnost a messianismem dělnické třídy.

MRA je novou odpovědí na dnešní krizi člověka. Je to hnutí, nikoliv nová organizace nebo církev, hnutí za duchovní a mravní obrodu světa změnou individuální. Přesněji patří mu spíše označení nový způsob života, než název ideologie. Tisíce lidí žilo dávno před námi a tisíce žije i dnes podle svého vnitřního zákona, jakkoli se nikdy neseťkali s myšlenkou Caux. Celá idea MRA je vlastně jen renesancí víry, novým upřímným pokusem o uskutečnění křesťanství. Neměřitelný jeho význam je v tom, že přichází v době pro lidstvo kritické, aby ukázalo na podstatu dnešní krise.

Dr Frank Buchman, ideový tvůrce MRA, charakterizuje dnešní situaci takto: «Tragika naší doby je, že nemáme žádnou ideologii demokracie. Tvrdíme, že jsme demokraty, že nepotřebujeme žádné ideologie. Dokonce máme pocit, že mluvit o ideologii znamená slabost. Proto se pokoušíme postavit se proti plánům a vášnivosti cizích ideologií tím, že mluvíme o vysokých ideálech, které vyznáváme jen

ústý, abychom se nakonec uchýlili k násilí. A domníváme se, že budeme moci žít, jak jsme vždy žili: egoisticky, pohodlně a nerušeně.

Zapoměli jsme na věčný boj mezi dobrem a zlem. Na úsilí zla musí odpovědět úsilí dobra. Zanícené následování zla může být překonáno jen fanatickým následováním dobra.

Proto selhává demokracie znovu a znovu v dnešním světě. A jen vysoká, světo-
vově platná ideologie může zachránit svět, který je rozpolcen zápasícími ideologiemi.

Rozkol je znamením naší doby. Rozdělení v srdci. Rozdělení ve vlastním domově. Rozdělení v továrnách. Rozdělení v národě. Rozdělení mezi národy. Rozkol je dílo pýchy, nenávisti, žádostivosti, strachu a chtivosti lidí. Rozkol je výrobní značka materialismu.

MRA je dobrá cesta Bohem inspirované demokracie, na které se mohou sejít všichni, katolíci, židé, protestanté, hindu, mohamedáni, budhisté. Vzpomínám slov Fultona Sheense: «Co dnes svět potřebuje, není volání po jednotě náboženství, jako spíše volání po jednotě věřících lidí.»

Základním problémem mravnosti i demokracie vůbec je otázka pramene autority. MRA stejně jako všechna náboženství odvozuje ho z přesvědčení člověka, že existuje rovina nadřazená jeho rozumovým poznávacím schopnostem, že je podroben vyššímu řádu, než je řád lidský. Z absolutnosti vesmírného řádu, Boha, odvozuje pak mravní postuláty absolutní čistoty, poctivosti, sebezapření a lásky. Člověk žije svůj život sub specie aeternitatis, jestliže ve chvílích rozjímání měří svůj život těmito absoluty.

Vědomí existence absolutního mravního zákona je možné jen ve spiritualistickém názoru světovém. Bezvýchodnost materialismu je právě v tom, že člověk smí vše, protože neexistuje nic mimo jeho rovinu. Nacismus i komunismus učí člověka, že končí sám v sobě. Pohrdání těchto systémů člověkem, neúcta k člověku jednotlivci vede pak lidi k pokusu uniknout z pocitu své nicotnosti tím, že se vzdávají svého osobnostního vědomí a svědomí a snaží se rozplynout v davu, národu, lidu. Jestliže však u nich jednotlivec je nula, jak může být hodnotou součet nul?

Zárodečnou buňkou MRA byla skupina přátel Franka Buchmana, která se kolem něho utvořila, když přišel roku 1921 do Anglie. Tato Oxfordská skupina nevytkla si žádné apoštolské cíle, snažila se však o poctivý způsob života v souhlase s křesťanstvím. Až po řadě let, jak vypráví Dr Buchman, při návštěvě ve Schwarzwaldu přijal myšlenku MRA jako hnutí, které má vyvést svět ze zmatků a nekonečné spirály nenávisti a msty.

Během války a hlavně po válce rozšířili někdejší členové Oxfordské skupiny spolu s novými přáteli svou práci na širší základnu, pracují po celém světě, vytvořili střediska v Caux, v Kanadě a v USA. Ukazují lidem příkladem, že cesta ke klidu a vnitřní vyrovnanosti vede jen vlastním jejích srdcem, že je třeba měnit svět změnou sebe sama. Prerůst své sobectví a najít tak most k lidem. Proto pracuje MRA na všech místech světa k tomu, aby se lidé dobře vůle sdružovali, sdíleli spolu své starosti, poznáním bližních překonávali hráze třídní, náboženské a národní sobeckosti.

John Caulfield říká ve své přednášce o ideologii MRA: «Jsou dvě věci, které každý musí učinit, chce-li jít po dobré cestě: První je srovnat svůj život se čtyřmi absoluty a změnit to, co změny potřebuje. Druhá je učinit vše možné, aby

poznal a poslechl vůli Boží. To jsou dvě věci, které tvoří rozdíl mezi tím být na cestě nebo mimo ni.»

A skutečně řetěz změn k lepšímu začíná vždy v každém člověku přímo v něm, upřímností k sobě samému, poznáváním svých chyb dojde k lepšímu vztahu ke svým nejbližším, k rodině, přátelům, spolupracovníkům. Čekají-li však dva lidé, dva tábory či národy na to, že se změní ten druhý, nedojde ke zlepšení nikdy.

Tisíce lidí na celém světě nastoupili cestu tiché revoluce. Někteří z nich setkávají se na světové konferenci v Caux, aby si navzájem pověděli, co znamená MRA v jejich osobním životě, v čem vidí jeho úkol a jak mu pomáhají ve svém vlastním okruhu.

Mladí lidé ze všech koutů světa žijí v koleji Good Road opravdovou internacionálu v práci, studiu, cestují po světě jako členové divadelního souboru a rozdávají kolem sebe víru v člověka, hodnotu dnes tak vzácnou.

Divadelní skupiny přinášejí myšlenku MRA tisícům lidí v Anglii, Německu, Francii, Švýcarsku, jiné drobnější kroužky pracují v severských státech. Svými hrami «Zapomenutý faktor» a «Dobrá cesta» ukazují lidem problematiku života jinak, než je plochý popisný realismus či revoluční romantismus.

Ani Zapomenutý faktor ani Dobrá cesta nejsou hry Shakespearovské, ale jejich působivost je nečekaná. Jistě zásluhou souboru, který nezná ani špetku divadelnosti, protože hrou žije. Představení byla vždy, ať už v Poruří či v hornických obcích Walesu, prvním mostem k lidem, kteří sami přicházeli za mladými herci, aby se s nimi důkladněji seznámili. Pro team je pak pobyt v dělnických rodinách, přímé setkání se starostmi života chudých, povzbudivým zážitkem a zkušeností, která jim zaručuje, že tvrdá realita jim nezástane vzdálena.

MRA je hnutí v zárodku, mluví o ideologii, není to přesný systém filosofický, fundovaný noetikou a dovršený vlastní etikou. Je to zatím pokus ztvárnit lidskou potřebu po absolutní hodnotě v novou renesanci víry. MRA není řešením, je jen prvním a nezbytným krokem k němu. Zrůdná totalita komunismu nebude přemožena válkou, může ji být jen dočasně zatlačena, to co potřebujeme, je zcela nové pojetí života, revoluce hlav a srdcí.

MRA počítá se schopností všech lidí změnit se k lepšímu, a jakkoli celou svou existencí je překonáním marxismu, nenašlo dosud odpověď na hroznou skutečnost komunistických diktatur. Pozorovali jsme Caux očima lidí, kteří prošli železnou oponou, a kteří nesou v sobě vědomí pankrácké věznice a koncentráků, kde naši nejbližší a přátelé žijí v zoufalých podmínkách. Platíme životy našich nejlepších lidí doma, ztrátou svobody a utrpením národa, které stále poroste, za zkušenost, že komunismus jako systém násilí změnit nelze a že s komunisty nelze jednat jako s normálními lidmi, protože se zaprodali mythu moci a stali se jen vykonavateli rozkazů mezinárodního zločineckého spiknutí. Totalitní režimy jsou zlo, které je třeba zničit, nebo toto zlo zničí lidství. MRA žádá boj proti zlu ve vlastním srdci, neodpovídá však na otázku teroru na východě.

Klade si za úkol bojovat o duši člověka na Západě. Je to opravdu třeba: Demokracie žijí jen setrvačností, chybí jim ethos, který by stál nad bojovým fanatismem komunismu. Lidé na západě jsou přesvědčeni o tom, že život stojí za to, aby byl žit. Ale nechápou už, že stojí také za to, aby byl dán na váhu rozhodnutí, bude-li svět postaven na spravedlnosti nebo na teroru. Mladí lidé, které jsem na Caux poznal, byli první živelnou silou, se kterou jsem se na Západě setkal. Vědí, že čas se naklání a že se rozhodne brzy o osudu lidstva. Přerostli své sobectví a ukazují tak druhým, že dobrá cesta, cesta k lidskosti a světové družnosti začíná v každém z nás překonáním vlastního egoismu a kompasem na této cestě je čisté svědomí.

DAVID

Nastupuje Německá Federace

Když nedávno také v Německu vzpomínali desátého výročí zahájení druhé světové vojny, kterou německý národ po třetí v sedmdesáti letech porušil evropský mír, zněl komentář obyčejného německého občanka asi takto: «Adolf Hitler byl přece jen blázen a neštěstí národa, když tu velkou válku začal, aniž si byl jist, že ji vyhraje.» Vyčítá se mu tedy dnes v Německu nikoli to, že válku začal, ale že ji prohrál. — A když v létě spojenecké úřady v Německu zkoumaly veřejné mínění o nacismu, ukázalo se, že 60% z dotázaných Němců prohlásilo: «Národní socialismus byla dobrá idea špatně prováděná a aplikovaná.»

Tyto dva příklady dosti dobře charakterisují politické myšlení velké části německého národa ve chvíli, kdy vzniká a začíná pracovat Republika Německá, již možno pro stručnost zvatí republikou bonnskou. Jde o republiku demokratickou, jež má prozatímní «ústavní zákon», vypracovaný západoněmeckou parlamentní radou, svůj dvoukomorový parlament, svého spolkového presidenta a svou spolkovou vládu, vyšlou z demokratických voleb v srpnu 1949. Prvních devatenáct článků ústavního zákona určuje «základní práva člověka», mezi něž nyní v Německu patří rovnost před zákonem, svoboda slova, přesvědčení a víry, svoboda i příležitost k vzdělání, svoboda volby povolání, listovní tajemství atd. V článku 20. se určuje, že Federální Republika Německá (zatím jen západní Německo, okupované Amerikou, Anglií a Francií) je «demokratickým a sociálním státem», a že «všechna státní moc vychází z lidu». Tento ústavní zákon, podle čl. 146. platí až do chvíle, kdy bude «svobodným rozhodnutím německého národa přijata ústava».

Ve chvíli, kdy tedy Federální Republika Německá vchází v život na nových, demokratických základech, lze politickou i hospodářskou situaci západního Německa, ať vnitropolitickou, ať pokud jde o jeho postavení v Evropě, shrnout do těchto pěti bodů:

1) Německo je jedinou evropskou zemí, jež politicky a hospodářsky nesmírně získala t. zv. studenou válkou mezi Západem a Východem.

2) Denacifikace se nepovedla.

3) Demokratisace zklamala.

4) Hospodářská rekonstrukce je nad očekávání rychlá a úspěšná.

5) Německý problém není vyřešen.

K prvnímu bodu lze říci tolik, že od prvních počátků nesnadných poválečných vztahů mezi SSSR a západními spojenci, až do konečné fáze dokonalého politického a hospodářského rozdělení Evropy (Marshallův plán, pád demokratického Československa, blokáda Berlína), Německo získávalo všestranně, jako jediné, z neshod mezi spojenci z války. Hranice rozdělení Evropy (a světa) mezi Západ a Východ jde zčásti napříč Německem a po východních hranicích tohoto státu. Pochopitelně, že obě strany měly zájem na tom, aby tato hranice se neposunula v jejich neprospěch: západní oblasti nepřály ve své oblasti růstu komunismu a sympatiím k SSSR, Rusové se obávali vlivu západu. Tak vlastně hned od konce války sílilo úsilí východních i západních okupačních mocností získat sympatie Němců, pomáhat jim hospodářsky, propagovat vlastní vládní systémy a poukazovat na jejich výhody. Znamenalo to také zamhuřovat oko a nakonec zavřít obě oči při provádění nepopulárních okupačních zákonů a nařízení, na př. denacifikace; jen tím si lze vysvětlit, že v sovětské zóně už na podzim 1947 byli všichni bývalí

nacisté (s výjimkou válečných zločinců) pardonováni, zatím co v západních zónách přešla denacifikační přelíčení do rukou Němců a proměnila se v dnes už známou politickou frašku. Němci brzo pochopili, že vítězové usilují o sympatie a vlastně i o podporu a pomoc poražených ve «studené válce» a postupně zvyšovali své politické i hospodářské a sociální nároky, útočili ostře na reparační a demontážní politiku západních spojenců v trizonii, zatím co v sovětské zóně vinili Západ z «vydřidušské, kapitalistické politiky» v západním Německu.

Blokáda Berlína získala obyvatelstvu tohoto města a šíře i Němcům vůbec, značné sympatie západního světa, který ústy svých představitelů neskrblil chválou nad statečností a odhodlaností dvou a půl milionu obyvatel západních pásem Berlína. A politicko-diplomatický úspěch Západu, jenž vyústil zdvižením blokády, připisuje se obecně nejen jedinečnému «leteckému mostu» Američanů a Britů, ale i disciplíně a statečnosti Berličanů. Konečný úspěch měnové reformy z června 1948, pracovní úsilí, jež Němci od té doby vyvinuli, rychlý pokrok obecné hospodářské i administrativní rekonstrukce země a řada jiných úkazů, přispěly k tomu, že nepřítel, poražený v největší z válek, již sám vyvolal, získal v krátké době sympatie, podporu a velké sliby do budoucna; to všechno od vítězů, z nichž někteří (Británie) dosud těžko nesou následky války a jejichž hospodářská obroda ani zdaleka nejde tak rychle kupředu.

Tento jedinečný úkaz lze nejlépe pozorovat na úspěších, jež má západní Německo na mezinárodním fóru, přes to, že není dosud členem Spojených Národů, není zastoupeno v žádné z jeho organizací a nemá dosud ani ministerstva zahraničí ani obvyklých diplomatických styků. Na západě dnes převládá názor, že bez Německa nelze organizovat Evropu, ba ani západní Evropu; řada významných státníků na západě má za to, že Německo musí brzy vstoupit do OSN jako rovnoprávný člen; na zasedání Evropské Rady ve Štrasburku nikdo nepochyboval o tom, že Německá republika musí být pozvána k účasti na budování federativní Evropy, a šlo jen o to, kdy se tak stane; všechny významné mezinárodní organizace, ať politické, ať náboženské, vědecké či kulturní, pokládají si při sjezdech a konferencích za čest, když mohou hostit německé delegace, jež jsou obvykle středem pozornosti a sympatií; výměna kulturních statků a vědeckých poznatků mezi západním Německem a západním světem je velmi čilá; stovky německých studentů a profesorů jsou zvány (zejména do USA) k studiu a vědecké práci; vznikají nové organizace americko-německého, britsko-německého a francouzsko-německého přátelství.

Totéž se děje, v menší míře, na východě. Komunisté všech satelitních států Ruska dostali za úkol pěstovat a prohlubovat přátelské, politické i kulturní styky s Němci ve východní zóně; bývalý ministr Molotov, jenž na jedné straně se pokoušel vyždímat ze západních zón co největší reparace, získával sympatie Němců, když v téže době tvrdil, že západ svou demontážní politikou a reparačními nároky znemožňuje hospodářský rozkvět Německa.

Pokud jde o druhý bod, lze nejen tvrdit, že denacifikace v Německu se nepovedla, ale že po jejím ztroskotání bývalí nacisté přešli do útoku. Úsilí o denacifikaci v Německu ztroskotalo zhruba stejně, jako podobné úsilí o postižení kolaborantů v zemích za války Němci obsazených; v Německu to bylo složitější už proto, že příliší velké procento lidí bylo členy SS, SA, Gestapa nebo militantními příslušníky strany. A brzo se ukázalo, že bez jejich služeb německá administrativa těžce pokulhává. S postupujícími lety okupace a s ohledem na politické motivy, o nichž jsem mluvil, denacifikační úsilí polevovalo, německé denacifikační soudy

blahovolně postupovaly a počet bývalých nacistů ve veřejné správě západního i východního Německa utěšeně rostl. Je známo, že významní členové nacistické strany vytvořili tajnou organizaci, jež hmotně podporuje členy rodin bývalých stranických pohlavárů a ty národně-socialistické prominenty, kteří z těch či oněch důvodů žijí v nouzi. Německý tisk zhusta označoval denacifikační úsilí za diskriminaci mezi řadovými občany, za nedemokratické a i nelidské pronásledování.

Boj proti denacifikaci vyvrcholil v době předvolební agitace. Velká německá pravicová strana FDP (Freie Demokratische Partei) šla do voleb s heslem: «Skončete s denacifikací. Skončete s pronásledováním bývalých členů strany. Uznejte je za rovna všem ostatním občanům. Vraťte jim jejich funkce a úřady v ministerstvech a v administrativě.» — FDP zaznamenala ve volbách do Bundestagu velký úspěch: je třetí největší stranou v západním Německu, je zastoupena velmi dobře ve vládní koalici a její předseda, prof. Theodor Heuss se stal prezidentem západoněmecké federativní republiky. Nemůže býti sporu o tom, že vliv bývalých nacistů ve státní správě, v politice, v hospodářském životě, poroste a v průběhu několika málo let bude pravděpodobně rozhodující. Zatím jsou v největší ofenzivě vydavatelé a redaktoři četných bývalých nacistických listů, kteří se chystají k obnovení své novinářské a vydavatelské činnosti, jakmile licencování periodických časopisů přejde z pravomoci spojenecké vojenské vlády do rukou německých úřadů.

S naprostým ztroskotáním denacifikace jde ruku v ruce neúspěch t. zv. demokracisace Německa. Je dosti nesnadné zjistit pravou míru tohoto neúspěchu, poněvadž vůči okupačním úřadům, novinářům a cizincům vůbec Němci vystupují jako přesvědčení demokraté, kteří se poučili na starých chybách. V četných soukromých rozhovorech s Němci různých povolání a z různých končin Německa jsem se však mnohokrát přesvědčil o opaku. Důvody jsou mnohé a složité. Především, celé generace německého národa vůbec politickou demokracii nepoznaly. Po prohrané válce jim demokracie (a ta není jen, jak známo, způsobem vlády, ale i způsobem myšlení, nazírání a hodnocení), byla importována a to ještě na bodácích. Ustavila se okupační vojenská vláda, jež měla (ale ovšem nemohla) vládnout demokraticky. Příslušná «demokratisační» a propagační oddělení vojenské vlády se starala o to, aby německý národ se poučil o demokracii a aby ocenil její přednosti. Pro velkou většinu národa to však byla hluchá a často nudná slova, jež nadto leckdy byla (a musela být) v rozporu s praxí. Začal stranický život a s ním i obvyklé partajní machine, sliby, propaganda, osočování politických nepřátel, nepoctivost: stranickým vůdcům se nevěřilo a politická demokracie ve světle činnosti politických stran se nevyjímalá právě nejlépe.

Trešť rozhovorů s Němci o demokracii by byla asi tato: «Ano, demokracie je krásná věc, ale jen pro ty, kdož jsou u moci. Pravda, my tu v plné svobodě a demokraticky volíme své zástupce do městských zastupitelstev a do parlamentu a ti zas mají hájit zájmy voličů. Když je však opravdu chtějí hájit — (následuje řada příkladů) — tak docela nedemokraticky zasáhne vojenská vláda a ta rozhodne sama a po svém, co se má dělat. Tak jakápak demokracie.» — Podobně se dívají Němci na své republikánské politiky: zhusta je pokládají za loutky, které nemají skutečného vlivu, za lidi, kteří chtějí z politiky žít a mít se dobře.

I když z toho všeho jsou výjimky, a také v jednotlivých zemích Německa se obraz zčásti mění, nemyslím, že by to byla přehnaná generalisace. Slovo demokracie v Německu se vyslovuje s jistým úsměškem na rtech: chce se tím říci, že pro Němce demokracie je pláštíkem, v který se spojenci odějí, jakmile chtějí ob-

sazenou zemi vzíti na hůl. Rozhodně se demokracie v Německu nevžila, ba ani dosud řádně nepředstavila.

Pozoruhodným a jistě nejnapádnějším je v západním Německu tempo, s nímž postupuje hospodářská obnova a celková rekonstrukce váleku zničené země. Spojenecké okupační úřady samy byly překvapeny touto záračně rychlou hospodářskou regenerací, k níž řádné předpoklady byly dány teprve měnovou reformou v červnu 1948, kdy na místo staré, takřka bezcené říšské marky nastoupila nová «německá» marka. Jakmile peníze měly opět cenu a kupní sílu, Němci začali pracovat, stavět, budovat a investovat. Spojenci v západních zonách dovolili vydat poměrně málo oběživu, takže se všude pociťoval nedostatek peněz, což mělo za následek povlovné klesání cen. Rozšířením americké pomoci podle Marshallova plánu také na západní Německo dostalo se německému průmyslu a obchodu potřebné injekce. Rok po provedení měnové reformy stojí Německo vysoko v řadě hospodářsky prosperujících evropských států, jeho vývoz roste každým měsícem a «německá» marka patří dnes už mezi t. zv. tvrdou měnu. Zatím co v červnu minulého roku bylo za sto marek 24 švýcarských franků, o rok později se platilo 78 švýcarských franků. Tento nevídaný skok je nejlepším důkazem takřka záračně rychlého postupu západoněmecké hospodářské obnovy.

Vysvětlení lze spatřovat především ovšem v pomoci, již se západnímu Německu dostává podle Marshallova plánu; Němci dostali tak všechny potřebné suroviny, bez nichž nebylo možno začít s průmyslovou výrobou; potřebný dolarový kredit byl dán a brzo Německo samo začalo získávat dolary svým rostoucím vývozem; výroba oceli, jejíž výše z bezpečnostních důvodů byla spojenci určena, se zvyšovala natolik, že bylo nutno zvyšovat i povolenou kvotu; stavební ruch (zejména stavby nebo přestavby továren) je obrovský a je z části financován z fondu, jenž vznikl z t. zv. náhrad za okupační výdaje. Dnes financují import už německé banky samy tím, že uvolňují příslušné valuty; německý export v některých oborech dosahuje předválečné výše.

Přes tento velký hospodářský rozmach němečtí politikové tvrdí, že spojenci demontážemi a různými finančními i obchodními restrikcemi ničí německé hospodářství. Zejména Velká Británie je viněna z této politiky a stala se v nedávné volební kampani terčem útoků. Příslušník křesťanské strany CDU prohlásil v jedné ze svých volebních řečí, že to je «britská dělnická vláda, jež utiskuje německý lid» a pohrozil, že už «příští rok bude Německo úspěšně soutěžit s Británií na všech významných světových trzích». O tom sotva může býti spor: už dnes je západní Německo vážným konkurentem na světových trzích jak kvalitou, tak cenami svých tovarů. Jeho hospodářský rozvoj bude postupovat; Němci, jak známo, jsou svědomití, pracovití a skromní ve svých požadavcích; pracovních sil je nadbytek (7 milionů Němců navíc z ČSR, Polska a východních oblastí Německa) a tudíž jsou levné: v americkém pásu pak naprostá volnost podnikání a t. zv. Gewerbefreiheit se plně osvědčila. Souhrně, sotva může býti pochyb o tom, že Německo v průběhu několika málo let, (za předpokladu mírového vývoje) se stane hospodářsky stejně významným, ne-li klíčovým státem ve střední Evropě, jako se jím už dnes stává politicky. Nelze také zapomínat, že Německo nemá žádných výdajů na armádu a na administrativu s ní spojenou, a že tudíž z národního důchodu nejsou odsávány obvyklé, a dnes zejména obrovské, položky na ozbrojené síly a jejich výzbroj a výstroj.

Už z těchto několika poznámek na okraj dnešní situace západoněmecké federativní republiky je snad zřejmo, co jsem řekl ve svém pátem bodě, totiž, že německý problém není vyřešen. Co se miní německým problémem? Jistě pře-

devším to, zda Německo a německý národ bude s to se začlenit, trvale a konstruktivně, do evropského společenství národů a spolupracovat s ním v dlouhém údobí míru a nepokoušet se při tom o jeho politické a hospodářské ovládnutí. I když se dnes těžiště politické otázky míru nebo války v Evropě a šíře i otázky národní, lidské, hospodářské a sociální svobody přesunuje dále na východ a aktuálním nebezpečím pro mír a svobodu není Německo, ale bolševické Rusko, přece jen, viděno dlouhodobě, otázka trvalé prosperity Evropy, míru a konsolidace tohoto zemědělu, je spojena s osudy Německa. Prozatím mnohé nasvědčuje tomu, že celé generace Němců se z hitleriády nepoučily a že německý problém dosud čeká na své opravdové řešení. Ačkoli to byl německý nacionalismus, jenž několikrát vedl tuto zemi do prohrané války, nový nacionalismus roste a sílí v celém Německu. Němci, ať v západní, ať ve východní části země, budou podporovat ty politické strany, jejichž cílem bude silné, centralisované Německo. První vláda a parlament nové republiky bude usilovat po čtyři roky o plné politické a hospodářské ozdravení země, o proniknutí na mezinárodním fóru, o mezinárodně-politické zplnoprávnění Německa. Všechno dnes nasvědčuje tomu, že se to v průběhu těchto čtyř let podaří. Pak se teprve ukáže zcela jasně, zda noví němečtí politikové dají Němcům a Německu mírový a demokratický směr, zda se podaří v tomto smyslu převychovat nastupující generace, anebo zda se i bonnské Německo dá cestou výmarské republiky k fašismu a novým výbojům. V této chvíli, po překvapující, ostře proti spojencům vyhraněné volební kampani, po rychlém vzrůstu krajního nacionalismu a po velkém vítězství politické pravice, vyhlídky nejsou právě dobré.

Frankfurt, 25. září 1949.

Pavel Tigrid

Německo a my

Keď uverejňujeme sériu článkov o nemeckom probléme vo vzťahu k Československu, vychádzame z predpokladu, že nemecká otázka v ČSR riešená nie je, že riešenie sa dialo z princípu, ktorý v dohľadnej budúcnosti bude zastaralý, že celková situácia je dnes už iná ako bola včera. Domnievame sa, že nič tak neškodí veci ako mlčanie o nej: dovedlo by nás do postavenia «súdeného in kontumaciám» alebo pri najlepšom toho, o kom sa rozhoduje bez neho. Nech je nám výstrahou plánovitá propaganda súd. Nemcov v USA, V. Británii a inde. Dnešné Nemecko i vo svojej okyptenej forme je už dnes mocenský činiteľ a bude čoskoro pre západ vítaným spojencom, zatiaľ čo čs. exil mocensky neznamena nič a oficiálne Československo je nepriateľ. Kto je schopný predvídať, ako ďaleko pôjde Západ, keď sa sovietske nebezpečenstvo priblíži a Nemecko začne klásť požiadavky? Nemožeme si robiť ilúzie o tom, aké budú. Mocenská úvaha nevzníeva v náš prospech; je nutné oprieť sa o pravdu a odčiniť mocenský handicap vo sfére mravnej. Táto sféra je slabinou nemeckej argumentácie a súčasne nebezpečím pre cieľ, o ktorý nám ide, pre demokratickú Európu: *sudetonemecký revizionizmus začína rokom 1945, čo bolo predtým nechce viedieť a najmenej svoju vinu, ktorá navodila v ČSR náhľadu odsunovú; v obrovskej väčšine prípadov je iba zúrivou restitúčnou, úsilím negatívnym a nemravným. Nič dobrého nemôže z neho vyplývať*

Dvojnásobný dôvod pre nás, aby sme sa vecou zaoberali a sa zbavili predsúdkov stále prevládajúcej koncepcie «dedičného nepriateľstva». Na nemeckej strane takmer nič zleho svedomia; skutočnosť otriasajúca a podstatná.

Nieť príčin, aby sme popierali, že máme v otázke nemeckej svedomie boľavé až zlé, že nás odsun a jeho prevedenie ustavične páli. Je to naopak nezvratný dôkaz, že svedomie národa neprepadlo nacionalizmu, a že po odpratani prekážok bude možná cesta vpred.

Red.

NĚKOLIK POZNÁMEK K «NĚMECKÉ OTÁZCE».

Běda demagogům, schůzovým šovinistům a pštrosím politikům — neboť oni tuto otázku nezodpoví. Běda národu, který by její řešení ponechal v těchto rukou — neboť pak možno už předem podávat žádosti o nová emigrační visa pro případ přespříštích konfliktů.

Nevím, proč byla otázka takto vůbec položena, protože se v ní utahuje nebezpečný omyl; problém je daleko hlubší a zároveň i širší: německá sousedních národů), *německá otázka — toť problém Evropy*. Vyřešte otázku evropskou — a není žádné otázky německé. Rešte otázku německou — a řešíte Evropu. Pouze zužování německé otázky na problém začlenění německého hospodářského potenciálu, jakožto samostatné jednotky, do odlišného celku hospodářství ostatních, by bylo zapráhnutím koně za vůz, aniž by kdo věděl, kam onen kůň jednou potáhne a aniž by si byl kdo jist, neprojevili-li se «potah» internacionálních vyrovnání v našem věku renaissance universalismu jako zastaralý a jako brzda.

Vyjďeme z faktů: v roce 1939 mělo Německo asi 80 milionů lidí na ploše bývalé Říše, Rakouska, «Sudet», záp. Polska a Vých. Prus. Téměř všechny německé kolonie v Ruska, Balkánu, Itálie i odjinud byly «repariovány». Po největší válce dějin, kterou tento lidský materiál přímo nebo nepřímo rozpoutal, má německý národ (nepočítáme-li rakouskou větev) při nejmenším stejný počet obyvatel, jenže na území téměř o polovinu menším. Před válkou — jako odedávna v historii — byla většina německého národa politicky lhostejná a dala se ochotně ovládat silou organizované menšiny nacistů, čímž ovšem právem nese kolektivní odpovědnost za činy svého tehdejšího režimu a vlády. Dnes zůstává opět většina národa (alespoň v západních zonách) politicky apatická, přijímající jen s uspokojením šovinistické výpady p. Schumacherovy a protispojenecké útoky p. Adenauery. Předválečná mládež byla demokracii nepřístupná — dnešní mládež (20-30 let), u níž se volební neúčast projevila ve zdrcujícím měřítku, je pro demokracii většinou ztracena. V čele západoněmeckého státu a v jeho parlamentu jest řada politiků výmarských, kteří už jednou zklamali — a nových demokratických vůdců není. Nacismus zdaleka není potlačen, třeba že se navenek zatím projevuje jen neorganizovaně; je snad zarytější, protože je bezprostředně živěn komunismem a reparačními demontážemi. Hitlerovský komplex ukřivdění a «dýky v zádech» nalézá nové motivy: válečnou koalici spojenců bylo Německu nejen znemožněno, aby «zachránilo» Evropu před bolševismem, ale zároveň přisouzeno, aby na kříži územních amputací, masového ožebračení a vybombardování snímalo hříchy západní neprozíravosti a neslo na sobě hlavní břemeno studené a možná i horké války.

Hledáme-li tudíž po desíti letech v jádru německého problému nějakou

změnu, není takové změny: vše zůstalo při starém. Mentalita národa se nezměnila; hospodářské poměry jsou zhoršeny; problém «životního prostoru» byl jen zkomplikován touhou po odvetě, s níž se nikdo ani netají; německá národní vůle po jednotě byla rozdělením území jen rozdrážděna. Evropa, v jejímž srdci Německo leží, sestupuje zvolna do zákopů: status quo, z něhož vznikla minulá válka, trvá, jenže ve formě přiosířené.

Prostor, na který byl stěsnán německý dynamit, se zmenšil; tlak přímo úměrně roste a čeká se jen na usměrňovatele exploze. Aby nebylo omylu: je to tlak odvčký, jež nelze přisuzovat žádnému režimu, neboť německé režimy — ať císařské, katolické, reformační, vojenské nebo diktátorské — byly vždy jen jeho výrazem a zároveň i nástrojem. Jistě, že by byl směšný ten, kdo by chtěl dynamit přemlouvát a převychovávat, aby nevybuchl — a přece tato nepolepšitelná směšnost zůstává pro mnohé státníky trvalým programem. Dnes se však už naštěstí objevují a dostávají ke slovu lidé důvtipnější: vědí, že výbuch lze zneškodnit, není-li nálož neprodyšně utěsněna. Vědí, že otázka německého dynamismu a imperialismu může být vyřešena tím, že se změní politická a hospodářská struktura Evropy. Vědí, že bude-li Německo legálně přibráno k podílu na politické a hospodářské správě evropského kontinentu, pozbude chuti jej násilím dobývat. Vědí, že nechce-li se někdo nastydnout, nesmí chodit znovu a znovu do deště — a že tudíž už nelze pokračovat v navyklé a nesmyslné politice, která po každé válce tvrdohlavě obnovovala tentýž stav a tytéž poměry, které ji vyvolaly.

Řekli jsme, že vyřešení otázky německé znamená zároveň odpověď na politicko-hospodářskou problematiku evropskou, platí tento předpoklad dvojnásob tehdy, uvážíme-li rozdělení německého území na část východní a západní. Německo vždycky znamenalo, znamená a bude znamenat nejpočetnější a hospodářsky nejsilnější jednotku v evropské politické a hospodářské soustavě. Všichni, kdož už dnes uvažují o bezprostřední válce nebo o bezprostřední definitivní úpravě Evropy, dělají účet bez hostinského: bez jednoznačného vyjasnění mezinárodní a státoprávní police německého národa nemůže být ani válka, ani trvalý mír na federativním podkladě; do té doby může být jenom válka nervů a hospodářská i politická nejistota.

Situace se ovšem komplikuje evropským stranickým rozpolcením: o spolupráci se státy a národy se neuvažuje podle příkazů střízlivého rozumu, hospodářských potřeb a politických nutností, nýbrž podle stranických klíčů. Německo Adenauerovo naráží ve Strassburku na oposici labouristů, kteří by však bývali byli ochotni podporovat Německo Schumacherovo. Uplatňování stranického kritéria nese s sebou velké nebezpečí, zvláště v případě Německa: jest totiž na místě obava, že dojde buďto k unáhlenostem, nebo k nenapravitelné ztrátě z prodlení.

Je-li tudíž dnes Německo nejen jazyčkem na váze v mocenských a strategických rozpočtech — bude jeho další osud zároveň i jasným ukazovatelem příštího evropského vývoje: tentokrát však také po stránce civilisační a kulturní... Netřeba tu dlouhých komentářů, aby si člověk uvědomil, jak hazardní hra je tu vedena; není času žádat od Němců vysvědčení o státnické a mravní zralosti, potřebné k jejich rozhodující roli — a není ani dovoleno tázat se na diplomy jejich učitelů. Prožíváme dobu, kdy kvantita a síla rozhoduje. Ze věřejších poražených stal se jeden z

hlavních nástrojů k zítřejšímu vítězství; není pochyby o tom, že se za tuto službu chystá dobrá odměna. Je úkolem našich politiků, aby s tímto faktem počítali a neoddávali se ilusím. Je povinností našich duchovních vůdců — pokud jaké máme — aby tuto skutečnost komentovali v duchu pozitivní evropské sounáležitosti a nehledali v ní thema k bolestinské resignaci.

Tuším, že to byl anglický «Economist», který nedávno objevil, že se dr. Adenauer stal přes noc jedním z nejdůležitějších evropských politiků. Nezáleží na jménech, ale je pro náš svět příznačné, že objevuje Ameriku až tehdy, když už mu přerůstá přes hlavu. S hlediska historického jsme v těchto letech svědky snad nejneuvěřitelnější lehkomyšlnosti dějin: muži, kteří dovedli postavit celý demokratický svět do zákopů, nepromyslili vůbec to, co chtějí vybojovat. Postavili si rozpačité nejlevnější cíl, jež bylo možno nalézt: odvetu a obnovení statu quo. Pochybuji, že by se bylo Sovětům něco více hodilo. V OSN jim bylo zdarma poskytnuto forum mezinárodní neschopnosti pro jejich taktické obstrukce a přijetím posunu západopolských hranic a odsunu Němců ze slovanských států vlezl západ do velmi těsné lůčky: umožnil tím m. j. i upevnění satelitských komunistických režimů.

Ale co víc: dnem vítězství Německo jaksi «zmizelo» z mapy Evropy a z veřejného zájmu. Zilo se v domněni, že vojenskou porážkou Hitlerovou je všechno vyřízeno, že je možno nechat Němce škvařit se ve vlastní šťávě, že odoperováním choroboplodného nádoru z evropského těla je operace skončena. Zapomnělo se, že zůstala otevřená jizva, kterou je třeba zacelit a zahojit, a že je zapotřebí přizpůsobit funkci ostatních orgánů a údů změněnému tělesnému stavu. Zilo se v domněni, že středověká hlediska dodnes platí — a že tudíž poražený má a může vítězům nahrazovat válečné škody. Zilo se v domněni, že už je dovoleno obrátit hlavní zřetel k vlastním vnitropolitickým a hospodářským poměrům a že jediným lékem pro poválečné potíže Evropy jsou dolary. Zapomnělo se, že evropské a německé hospodářství jsou spojené nádoby a že příliv dolarů nepomůže, zůstane-li v zemi zahrabáno německé uhlí a německá ocel. Zapomnělo se, že zničené, vybombardované Německo nemá, z čeho by platilo válečné škody a že budou-li se na konto reparací demontovat továrny, běže se tím německému hospodářství možnost opatřit pracovní příležitost obyvatelstvu a opatřit si zároveň kupní sílu pro import. Zapomnělo se, že vezme-li se Němcům něco dveřmi, bude nutno jim to vrátit oknem, třebaže v jiné podobě.

Trvalo to dosti dlouho, nežli západní veřejnost objevila, že měla naivní představy o prostotě odplaty, že moderní poválečná uspořádání nelze podřizovat citovým vznětům a že v našem věku vítěz zůstává a zůstane vždy na téže lodi jako poražený. Trvalo dosti dlouho, nežli se západní svět vymanil z područí a vlivu záhludné sovětské propagandy, směřující k bojkotování a umrtvení německé obnovy a západoněmeckého hospodářství, čímž měly být otevřeny dveře k holševisaci Německa a tím i Západu. Trvalo dosti dlouho, nežli evropská veřejnost poznala, že se musí nejen velmi usilovně věnovat německému problému, ale že musí do Německa také investovat — jak politicky, tak také finančně, nechce-li sama podlehnout hospodářským krisím nebo novému výbuchu německého nebezpečí, tentokrát spíše *zproletarisovaného a zbolševisovaného* než nacionalistického. Trvalo dosti dlouho, nežli evropská veřejnost objevila, že se s Německem

musí počítat a že je třeba si všimat, kdo už nyní za ně mluví, kdo je vede a kdo za ně bude jednat.

Až dosud byla řeč vlastně jenom o veřejnosti západní. Právem — neboť je na místě obava, že naše i ostatní slovanská veřejnost dosud takto Německo neobjevily. Nebylo by spravedlivé se nad tím pohoršovat, protože důvodů, jimž nelze upřít závažnost, je zde několik. Především nám nikomu nebylo našimi režimy *dovoleno*, abychom se německou otázkou zabývali jinak, než ve formě slohových cvičení o Lidicích, koncentracích a o Stalingradu. Je sice třeba ihned připojit, že bylo nezbytno, vypovídat se z krutých zážitků a z vytrpených bolestí a že slovanské národy mají všechny důvody k tomu, aby o svých ranách a zkušenostech vydávaly svědectví psaná krví — avšak z této jejich zkušenosti bylo třeba a *bylo odpovědné* vyvozovat závěry pozitivní, nikoliv jen krátkozraké a negativní «odčínování Bílé hory». Jak už řečeno, zaujetí jiného stanoviska nebylo dovoleno — a bylo i velmi obtížno, protože nebylo odvahy k tomu, dát se krátkou cestou likvidovat nařčením z «němcofilství» a tím vkládat hlavu do oprátky udavačských retribučních dekretů: víme přece všichni, že u nás neexistoval účet, který by nebyl býval mohl být vyřízen pomocí nařčení z kolaborace — ať už protektorátní anebo podle potřeby promítnuté do přítomnosti. Nebylo odvahy tím spíše, že i nekomunističtí politikové se stali ochotnými hlásnými troukami stupidní komunistické propagandy o «nutnosti rozhořčeného boje proti obnově německého průmyslového potenciálu a imperialismu»; ukázali jsme v čísle 3. - 5. «SKUTEČNOSTI», že tento neuvěřitelný argument dodnes slouží za omluvu našim politikům v exilu, mají-li vysvětlit svoje jednání při první vládní krizi, vyvolané nadiktovaným odmítnutím Marshallova plánu.

Náš tisk — který mohl jediný vytvářet veřejné mínění — téměř po dva roky naprosto ignoroval svou zpravodajskou povinnost o poměrech v Německu, natož aby byl o něm připustil debatu. Také dr. Beneš se připojil k této taktice a ohlásil, že «historickým odsunem Němců je pro nás německá otázka jednou pro vždy vyřízena». Kolik státníků se odvážilo tak dalekosáhlé zmýlené?

Nebylo-li tudíž v Praze možnosti zabývat se německou otázkou bez předsudků — nebylo jí dvojnásob v Sofii, ve Varšavě, v Bělehradě. Všude bylo třeba využívat národního rozvášnění lidu a jeho nenávisti proti všemu německému za tím účelem, aby se jednomyslně semknul k podpoře komunistických stran, které perfidními výmysly o svých odbojových monopolech a svou krvežíznivostí vyvolaly v nemyslících davech přesvědčení, že nemůže být bezpečnější ochrany proti německé hrozbě, nežli podpora Sovětského Svazu a že k tomuto cíli samozřejmě vede jediné vyhubení všeho německého. Není divu, jestliže se režimům za železnou oponou pomocí tisku, filmu, rozhlasu, nespočetných manifestací, organizací, procesů a skandalisování podařilo v tomto smyslu naprosto zfanatisovat masy, světl na seestí rozumný úsudek a nahradit jej citovými, šovinistickými výlevy a to tím spíše, když byly hermeticky uzavřeny všechny ventily zevnitř i zvenčí, kterými by ke sluchu veřejnosti mohly proniknout názory umírněné.

Odtud jedna z největších obtíží, před níž bude jednou Západ stát: překlenout krizi nedůvěry, s níž budou slovanské národy přijímat evropskou federaci, ve které Německu bud' přímo ze statutu nebo díky jeho dynamismu nezbytně připadne jedna z vůdčích úloh.

Kam nás tyto úvahy zavádějí? Vycházíme-li z faktu mravní naléhavosti potrestání vinníků — pak věru nutno zřici se nároků na zvýšení obecného evropského blahobytu a na brzké definitivní upravení evropských politických poměrů, protože by německý národ musil být zbaven prostředků k obnově vlastní síly, bylo by nezbytné držet jej stále pod policejním dozorem, zavřít většinu jeho členů — a ohebnat jej čínskou zdí, která by okolní svět isolovala od následků lavinovité nezaměstnanosti, hladových epidemií a nebezpečí příštích nevyhnutelných výbuchů ponížené národní pýchy.

Vycházíme-li však na druhé straně z faktu potřeb evropského a světového hospodářství a zároveň z faktu nutnosti zachování politické stability — pak se věru zdá být nezbytné zamhuřovat obě oči nad kolektivním proviněním německého národa a nad úlohou, kterou ve světovém dramatu minulých let sehrál německý průmyslový a hospodářský potenciál. Neboť: pozvednutí evropského životního standartu v jeho celku znamená obnovit německý průmysl a hospodářství a obnovit také německý stát — nebo chcete-li: obnovit jádro a páteř německého nebezpečí. Znamená to postavit ke kormidlům německé samosprávy poloviční nacisty nebo alespoň pangermanisty — protože v celém Německu nelze nalézt ani čtvrtinu bezúhonné politické garnitury, potřebné pro vedení národa tak početného, jejíž členové by nebyli nacismem nahlodáni přímo nebo nepřímě. Znamenalo by to udělat tečku za tím, co bylo, neohlížet se na koncentráky a podat si s Němci ruce.

Nebylo by to po prvé — a také nikoliv naposledy, co by se během nejkratší doby změnil tak podstatně postoj státníků a zároveň i slovník novinářů: před našima očima — ba téměř za našeho potlesku — se rozvíjí obdobná komedie s Titem. Kde se ještě včera psaly reportáže o bělehradském teroru a vydávaly se protestní noty — poskytují se dnes dolarové úvěry a piší se sympatisující úvahy o tom, jak je jugoslávský lid nadšen moudrým vedením svého vůdce atd. V dnešním světě, zploštělém a zpovvrchnělém do politikářských schemat, se neuvažuje o právu a nepravu, zde se nikdo z mocných neřídí příkazy mravnosti a spravedlnosti — neřku-li už rozumu a svědomí: dnes se rozhoduje mocensky a podle okamžitých potřeb taktiky a strategie.

Snad si Západ uvědomuje kleště, v nichž se ocitl: musí čelit nebezpečí vlastní hospodářské krise a tím i komunisace, nebezpečí sovětské agrese a nebezpečí neodnacistovaného a nepolepšitelného Německa. Rozhodl se zřejmě pro likvidaci nebezpečí akutního, t. j. komunistického — a chce za svou dnešní a zítřejší bezpečnost zaplatit jakoukoliv cenu. Snad si však také uvědomuje, že touto cenou může býtí pozitíí problém německého revisionismu a (daleko nebezpečnější nepřítel) komunismu národního, t. zv. titismu, který se dnes vyhrívá na výsluní zájmu skrupulosního Západu, ježž nouze donutila k tomuto pěstitelství.

Souhrnem: není času k tomu, dospět k uzrálým soudům, není klidu a bezvětrí, v němž by bylo lze zvažovat a rozhodovat — a není už v tomto světě *spravedlivých* a mudrců, kteří by měli právo zasednout k takovým úvahám. Připojujeme tudíž další článek do řetězu unáhlených improvisací, které se vždy vymstí, řetězu, který se učene nazývá dějinami lidstva.

Cato

(2) Tento článek ležel dlouho v zásuvce jako otevřený dopis Jaroslavu

Stránskému, ministru spravedlnosti v r. 1945. Ale pod dojmem událostí posledních týdnů, událostí zdánlivě bez vzájemné souvislosti, jako je hromadné zatýkání desetitisíců doma, oživení sudetoněmecké otázky v bonnském shromáždění i ve světovém tisku a konečně zvýšeného politického vření v exilu neoficiálním, které se rozhodně domáhá rychlého zákroku proti spavé nemoci, zachvátivší exil oficiální, tedy pod dojmem těchto událostí autor se rozhodl článek přepracovat, maje za to, že je nejvyšší čas říci si pravdu.

Vraťme se na chvíli k tomu osudnému roku pětáctýřicátému. Šestileté utrpení se skončilo a duch pomsty zavládl po lužích českých. Stovky lidí se staly obětí soudce Lynche a lid předkládal nejen dávno splatné směnky, ale věšel i nevinné. Podobné věci se odehrávaly ve všech osvobozených zemích a i když s nimi nelze nikdy souhlasit, lze je do jisté míry chápat a omlouvat. Totiž tehdy, jedná-li se o krátký výbuch spravedlivého hněvu, který je v brzku potlačen citem pro spravedlnost a zodpovědnými autoritami. To se dalo v Holandsku, Belgii i jinde. U nás se vývoj bral směrem jiným.

Národ měl vládu, kterou si sice nezvolil, ale kterou si bohužel zasloužil. Věznice, tábory, školy, tělocvičny byly přecpány «zajištěnými kolaboranty». V srpnu 1945 začínalo být jasno, že nejde o pouhý výbuch hněvu. Zavírání a kořistnictví se ztotožnilo, udavačství, tak hanebně rozšířené již za Protektorátu nabylo neuvěřitelných rozměrů. To bylo ve vnitrozemí, v pohraničí se odehrávaly výjevy ještě daleko horší a ve svých důsledcích závažnější. Bylo jasno, že cit pro spravedlnost zemřel v srdci národa. V této situaci zbývala jediná naděje, že vláda přivede lid k rozumu a v dané chvíli připomene Čechům dědictví Masarykovo. To se ovšem nestalo, naopak jsme svědky toho, jak členové vlády přímo vyzývají k udavačství a konečně toho, jak t. zv. Prozatímní NS, sestavené dojemně týmž způsobem, jako o tři léta později Rada Svobodného Československa, odhlasovává retribuční dekrety, namísto, aby volalo vládu k zodpovědnosti. To, že Němci nejsou lidé, je tiše přijato jako jedenácté přikázání celým národem na základě mstivě these o kolektivní zodpovědnosti. Je tedy vše dovoleno, od znásilňování žen až k hromadným vraždám. Ve vnitrozemí je nyní retribuční zákonem. Pořádají se veřejné popravy za hojně účasti školního žactva, ve věznicích je hlad a bití zcela úředně povoleno. A v této době je v československém parlamentě jednomyslně odhlasován nejsurovější zákon, který kdy byl vydán shromážděním tvářícím se svobodně. Podepsán prezidentem republiky, zákon praví, že nemohou být trestáni ti, kteří se dopustili zločinů proti lidskosti (tedy i vraždy), pokud se jich dopustili v dobrém přesvědčení, že se jedná o kolaboranta a to do půlnoci 28. října 1945. Je to neuvěřitelné, ale je to pravda. Zní to jak myslivecký zákon o odstřelu určitého druhu zvěře a také mu v tomto smyslu bylo rozuměno.

Pokládáme za nezbytné, aby každý jednotlivý uprchlík si všechno toto uvědomil, aby přemýšlel o vlastní úloze, kterou v té době hrál a dojde-li k stejnému závěru, jako my, aby nám pomohl nalézt poctivou a přímou cestu ven. Nemůžeme se totiž dobře vyhnouti železnému zákonu kolektivní zodpovědnosti, který jsme sami vymysleli. A ani nechceme, protože jsme se rozhodli začít znovu tam, kde přestal Masaryk. Budiž dobře rozuměno: nikoliv Masaryk jako legenda a fráze, ale jako dílo člověka, které musí být uskutečněno, nechceme-li zmizet v propadlišti dějin. Proto chceme mluvit pravdu, i když se za ni budeme muset stydět. Nelze jinak, doba kompromisů

skončila. Nezapomeňte, že národ český doma i za hranicemi je ve válce. A máme-li válku vyhrát, přes všechny obrovské potíže a oběti, je nutno vědět zač bojujeme.

Tedy — první věc, kterou je nutno si již zde v exilu definitivně vyjasnit, je holá skutečnost o třetí republice ve světle humanity. Suchá pravda je, že to nebyla republika ani svobodná, ani demokratická, ani lidská. Za humanitní demokracii nemůže být prohlašován režim, který propouští na svobodu usvědčené vrahy podle svobodně odhlasovaného zákona. Je tedy lživé tvrzení, že únor 1948 zničil demokracii. Lživá propaganda se nevyplácí a důkazem toho je nezájem světové veřejnosti o nás. Vyskytla se sice hrstka novinářů, kteří se nebáli odhalit český gestapismus v denním tisku. Tito nečetní odvážlivci, z nichž je třeba jmenovat alespoň Helenu Koželuhovou a zejména Michala Mareše, bili však hlavou do tvrdé zdi. Nebyly to jen nesčetné obtíže, které jim kladlo Kopeckého ministerstvo do cesty. Tou tvrdou zdí míním svědomí národa. Nikdo u nás se nemůže vymlouvat, že nevěděl o tom, jak se zachází s *českými* lidmi za vraty SNB. Všichni jsme to věděli, nicméně ona vlna prudkého odporu, která by v každém demokratickém národě okamžitě smetla zločince, odpovědné za podobné jednání, se u nás projevila jen jako lehké zčerení politické hladiny. Nebýt toho, že nekomunistické strany se snažily využít odhalení o gestapismu pro ryze volební cíle, nebyla by veřejnost reagovala vůbec.

Je zřejmé, že národ, který se nebránil proti nelidskému nakládání s vlastními příslušníky, nebude nic namítat proti krutostem spáchaným na nepříteli. Zde je třeba si konečně uvědomit, co to byl odsun Němců.

Lze diskutovat o vhodnosti odsunu dvou a půl milionu lidí z jejich rodné země po stránce politické. Není nutno se zde pouštět do podrobného rozboru. Odsun byl schválen jednomyslně Velkou Čtyřkou a tedy i prezidentem Trumanem osobně. Ale způsob, jakým byl odsun proveden, nemůže schválit žádný slušný člověk na zeměkouli. Poskvrnili jsme svůj štít barbarstvím, pro které není žádné omluvy. Statisíce Čechoslováků se doslova vrhly do pohraničí, kde došlo k neslýchanému drancování. V odsunových táborech a mimo ně se z českého člověka stával vlk, který loupil, týral a zabíjel ubožáky, kteří se nemohli bránit. Nebylo málo scén, připomínajících Lidice a lidé, kteří to vše přežili, jsou dnes zde, aby podali svědectví.

Toto je skutečnost. Je zpozdilé zavírat před ní oči a není to možné. My, kteří jsme se sešli v exilu, abychom za nepředstavitelně obtížných podmínek začli budovat štěstí pro svoji nešťastnou zemi, nesmíme začínat se lži. Národ ví, že spáchal zločin. A ví, že se zločin nevyplácí, že naopak plodí další. Proto gangsteři, kteří dnes vládnou v Praze, používají sudetské otázky s takovým úspěchem pro své temné účely. Vědí, že svědomí národa se ozývá, a že strach je nejsilnějším poutem lidské duše.

V tomto okamžiku je nutné, abychom my exulanti, kteří se tak často vyhlašujeme za živé svědomí umlčeného národa, se jím skutečně stali. Sudetská otázka je živá a je jí třeba vyřešit. Vývoj této otázky prošel potoky krve a síz za posledních 10 let. Ukázalo se, že pomsta není řešením dobrým a hrozí nám, že se staneme zemí hromadné krevní msty.

Sudetští Němci se chtějí vrátit a pomstít. My máme z toho ze všeho

strach. Jedno je jisto a to, že nemůžeme žít v jedné zemi jako rovný s rovným. Není však také možno, aby Němci žili věčně v těch strašlivých mravních a materiálních podmínkách v jakých žijí dosud. Nikdy nezapomenou na odsun a lágry a nepřestanou usilovat o návrat do země, kde jsou pohřbeni jejich otcové. My naproti tomu nikdy nezapomeneme na Franka. Nakonec nikdo neví, kdo je v právu a protože jsme přesvědčeni, že v právu není nikdo z nás, bojíme se, že bude velmi svízelné naléztí poctivé a spravedlivé řešení.

Pro nás však vyvstává znovu ve vši naléhavosti základní otázka, kterou je třeba si položit. Je český národ skutečně schopen vládnout si sám, vládnout si svobodně, slušně a lidsky? Věříme s Masarykem, že je, i když vše předchozí mluví proti tomu. Věříme, že z krvavé lázně, kterou národ prochází doma a z lázně ledové, kterou prochází exil, vyjdeme mravně posílení, s pevnou páteří a s lidským srdcem.

Xavier

(3) Schema vnitřního politického a sociálního uspořádání Československa, zejména idea koaliční vlády snažící se ve svém středu přimět komunisty k účasti na demokratické vládě, a naše mezinárodní začlenění, jež je vyjádřením důvěry v možnost i smírného řešení problémů mezi Ruskem a západem, obojí vyplynulo logicky, poznamenáno Benešovým racionalismem, z určitého uceleného názoru na naše dějiny; ze základů první republiky, z poučení jejího konce a ze snahy uplatňovat soustavně určité principy ve vnitřní a zahraniční politice.

Na druhé straně se opíralo toto vnitřní uspořádání o vnější začlenění ČSR o určitý předpoklad směru mezinárodního vývoje a o uvědomění si povahy naší role v tomto vývoji.

Odsun Němců je kritisován od února, kdy celé toto schema, jehož je částí, jest či zdá se být otřeseným v základech.

Odsun Němců zapadá do tohoto smyslu a politické linie českých dějin, stejně jako souvisí s hypotézou vývoje naší a evropské demokracie a mezinárodních vztahů. Německý element uvnitř Československa byl by nezlo- tožnitelný s touto koncepcí a odsun Němců je svědectvím rozhodnutí pokračovat na započaté cestě.

Mimo tento širší kritický pohled, kdy uvažujeme o principiální správnosti či nesprávnosti odsunu Němců jako součásti většího komplexu našich a evropských dějin, kritik pracující mikroskopem může nalézt důvody k pohoršení nad provedením odsunu. Může jej nalézt netaktickým a hospodářsky neúnosným, nehumáně provedeným a pomáhajícím komunistům k moci. Stavěti tuto a pouze tuto kritiku na první místo a věnovati se výhradně této mikroskopické práci skrývá v sobě nebezpečí, že pro strom sejde s očí les.

S únorovým pádem s výše bezstarostného optimismu ocitáme se na dně skepse. Ostřílení politikové mluví o mravní krizi, nastává prohlubování a v rámci všeobecné revise se pochybuje, zda cesta, po které jsme se uchlácholeně ubírali, není vším vina, že jsme tolik málo ušli, zda nevycházela z chybných premis. Tak jako Goebels označil v hodině úzkosti historii za nevěstku, aby zastřel svou vlastní výzývavost, jsou mnozí z nás ochotni svrhnouti svou vinu na abstraktum koncepce, personifikované, jak dobře víme, dr. Benešem. Chodec se vymlouvá na cestu, že ho zavedla, zatím co sám se nemohl nikam dostat, protože nevěděl kam chce a šel za tímto cílem po cestě, o které nevěděl kam vede.

Odkud však od jinud než z vědomí správnosti a ze znalosti naší cesty jsme mohli čerpat energii pro odvozování důsledků ze zkušeností s dosa-
vadními překážkami pro další kroky? Dnes tolik z nás se zřetelně odvrací
od této koncepce, že zdá se být pravděpodobným, že nikdy nebylo mnoho
těch, kdo uvnitř sebe samých ji pevně sdíleli. Mnozí dnes hledají jinou,
mnozí neshledávají potřebným, aby nějaká byla a spokojují se ponecháváním
dějin jejich samovolnému pohybu, jen občas do nich nesoustavně zasahující.
*Je-li odsun Němců vytržen ze své širší souvislosti, přestává být součástí
našich spravedlivých dějin a je degradován na akt pošelilé msty zasluhující
pohoršení.* Nepochybujeme dnes o správnosti odsunu Němců a celého česko-
slovenského schématu právě v důsledku toho, že jsme se ho pevně nedrželi?
Mnoho nasvědčuje, že panuje mezi demokraty kontinuita v ignorování této
či jakékoli jiné koncepce československého státu. Stále se mění směr, jak
se sněruje mezi překážkami od příkopu ke škarpě.

V rámci kritiky naší koncepce ozývají se hlasy pochybovačů o naší
reformační tradici. Někteří z nich vyvozují svůj vulgární argument z ka-
tolské resistance doma tak, že vzniká dojem, že se chtějí z nedostatku
vlastního pohonu lacino svěsti v závěsu na Beranově plášti. Pro nebezpečí
z východu ustupuje do pozadí Palackého smysl českých dějin. Přesvědčení
o nutnosti trvání spojenectví západu s Ruskem a v postupně universální
připojení principů demokracie mezinárodně i uvnitř států jiným způsobem
než atomickou válkou, se marnotratně zavrhuje jako *credo quia absurdum*.
Přesvědčení o nutnosti neustále uplatňovati reformního ducha v demokracii,
aby neztratila životaschopnost a neobrátila se v domek z karet, do kterého
stačí fouknout, zůstává stejně pozapomenuto. Zásada uplatňovat pravdomluv-
nost ve vnitřní a mezinárodní politice přestává být naším ideovým přispěv-
kem evropské kultuře. Tak jen namátkou.

V očích této opouštěné koncepce vývoj německého státu je historií
růstu antidemokratismu a tato nám vždy nebezpečná síla je pro nás obzvlášť
nebezpečnou, je-li jazyčkem na vahách, o jehož přízeň se uchází kdokoli,
ať slovanský příbuzný nebo demokratický přítel. Stojí-li naši příbuzní a
přátelé v protivnických táborech, dojde k tomuto dvoření se našemu poten-
ciálnímu nepříteli a o nás, byť bychom byli sebespravedlivější, se ve světě
mocenských kalkulací nikdo ucházet nebude. Proto naše sebezáchranné úsilí
vyloučit předpoklady těchto námluv v zájmu naší osamocené demokracie.
Není to jen sobectví, ale dobrá rada všem civilisovaným. Podíváme-li se na
politickou mapu, sledáme správnost našeho postavení mezi Německem
na jedné straně a Ruskem se Západem na druhé. Každá jiná kombinace
těchto tří veličin je nebezpečná a ani federalisace prostoru mezi Německem
a Ruskem neumenší toto nebezpečí, nebude-li součástí širšího rámce zahr-
nujícího také západ a Rusko.

Mohli jsme se ve 43 roce jako členové spojeneckého tábora zahrnujícího
i Rusko zařizovat na situaci, kdy po vítězství nad Německem nastane nově
třídění sil, v němž naše místo bude v táboře západním zahrnujícím Ně-
mecko, s nímž v tu chvíli jsme s ostatními bojovali? Není možné dlouho
žít v situaci mezi dvěma hrozbami, když jedné potřebujeme jako spojence
k tomu, abychom se zbavili druhé, v níž v zápětí opět budeme nuceni hledat
ochranu před svým dosavadním spojencem-nepřítelem. To jest absurdní
tragická situace, tragická jako náš únor. Můžeme doufat, že *à la longue*
Německo se vykřesá ze své hluboké duševní choroby a že budou odstraněny

překážky v cestě za vytvořením politických základů společné evropské tradice. Jestliže však jsme za války projevíli spíše důvěru ve svého spojence, než ve svého nepřítele, připadá mi to přirozené.

Vidíme-li odsun Němců jako část našeho postavení mezi Scylou a Charybdou Německa a Ruska, zbavíme se iluze, že šlo o mstu na poraženém. Šlo o obranu proti trvalému nebezpečí, šlo o přetvoření státu reprezentujícího určitou ideovou sílu v evropských dějinách ve stát národní z národnostního, když zkušenost nás poučila, že velká německá menšina je prstem, jehož čert se chytá, aby se zmocnil celé ruky, že je hrozbou ideji, již Československo chce představovat. V rámci universalistických tendencí se přehlíží, že u nás nacionalismus byl víc, než kde jinde pozitivní demokratisující silou. Mimo to stát zůstává jen vratkým právním rámcem, neopírá-li se o vnitřní společenskou soudržnost a zde pojítka organické příbuznosti je důležitým prvkem. Stát, jehož občané jsou příslušníky dvou národů, mezi nimiž panuje starodávný antagonismus, a z nichž jedni jsou a cítí se příslušníky tábora vítězného a spravedlivého a druhí jsou nahlíženi jako poražení a nespravedliví, i když se jimi třeba necítí, takový stát nesl by si do budoucnosti zárodky svého rozpadu. Tak jako budeme muset u nás přivést ke cti, již si zaslouhuje, a k plnému společenskému významu jednotku rodiny, tak i demokratický nacionalismus u nás a všude v Evropě, až projde svými šovinistickými psinkami, bude hrát svou roli, ať půjde o sebe jednotlivější Evropu a universální řád.

Mikroskopem vidíme, že jsme odsunuli hodně sociálních demokratů a ponechali si hodně nacistů, kteří brzo změnili hnědé za pestřejší červené. Za okolností, v jakých se odsun prováděl, kdy nebyly administrativní a judiciální předpoklady pro spravedlivý výběr, bylo by spravedlivější, kdyby byli odsunuti Němci všichni.

Taktikové se domnívají, že jsme si znepřátelili dva a půl milionu budoucích bojovníků za naši a evropskou demokracii a že se nám tato neprozřetelnost nevyplatí. To připomíná argument Ribentropa před pověšením boji o civilisaci. Myslím, že nám bude také ke cti, že jsme odsunuli Němce z principu, přesto že jsme je potřebovali pro své sklárny, pole a textil. Byli jsme v tomto bodě vůči Němcům důsledně korektní až do konce. Zdaleka také naše pohraničí nebude tak dlouho komunistické, jako bylo německé.

Mnozí jsou pohoršeni nad přehmaty. Není však potřeba býti snad tolik úzkostlivý a obávat se, že historie krutostí a přehmatů spojených s odsunem bude nám černou skvrnou i v jen trochu objektivních čítankách ve srovnání s masovým vyhlazováním naší ery. Naše historie je spravedlivá uprostřed moře nespravedlnosti a to nám způsobuje obtíže a nevýhody a klade na nás značné nároky, chceme-li vytrvat v této linii. Byli-li bychom ještě také sentimentálními, vyhlídky by byly zcela nepatrné. Ostatně se domnívám, že odsun Němců byl z různých odsunů a přesunů naší doby odsunem z nejhumánějších a nejospravedlnitelnějších.

- S -

VÍCE NEŽ DVA MILIONY ŽIVÝCH.

Československo s pomocí Sovětského svazu a západních velmocí odsunulo po poslední válce ze svého území daleko více, než dva miliony živých lidí. Více než dva miliony lidí muselo tedy opustit majetky, města, vesnice, cesty, řeky, stráně, údolí, studánky, tůně, křížky na rozcestích a všelijaké

ty jiné sentimentální věci, kterými lze definovat domov člověka nekočovného. Úřední mluva pravila, že odsun byl proveden hladce, poněvadž úřední mluva přehlédla věci sentimentální a lidské, už proto, že šlo o Němce.

Více než dva miliony střeoevropských usedlíků bylo tedy proměněno v nomády a šlo to celkem bez překážek, poněvadž ve světě se většinou nikdo proti tomu neozval — ani v Sovětském svazu, ani v Americe, ba ani v Anglii či ve Švýcarsku nebo v zemích skandinávských. Chápalo se to obecně jako spravedlivý trest těm, kteří se v posledních volbách předválečného Československa víc než osmdesáti procenty přihlásili k nacismu a s nacisty pak namnoze zůstali až do posledních minut války a ještě potom.

Neměřilo se, kdo a jak se osobně prohřešil a rovněž se příliš neměřilo, když se trestalo. Zdálo se jaksi, že žádný trest nemůže být dost velký. A nikdo celkem dosti přesvědčivě nezavrhł v těch dobách ve jménu lidství ono starozákonné: «oko za oko, zub za zub», které se v prvních chvílích po válce nesmírně nabízelo všem těm do nedávna utlačeným, ubíjeným, zoufalým.

I trestalo se, aniž se dosti odpovědně mysliło na principy trestu, na účel trestu a smysl. Neřešila se s patřičnou důsledností otázka, je-li smyslem trestu pomstít se nebo je-li smyslem náprava, pokoj a mír mezi lidmi na zemi, klid v Evropě.

Tisíce nacistů, tisíce násilníků a lidí nepěkných bylo s rancem posláno do světa a s nimi bylo posláno tisíce starých na umření, tisíce dětí... Zkrátka dohromady víc než dva miliony živých, mladých i starých, nepěkných i slušných, podlých i nepodlých, jak už to mezi pozemšťany bývá různé. A s těmi dvěma miliony bylo arci odsunuto i ono kulturní prostředí, v němž vyrostl Rainer Maria Rilke a Franz Kafka. Ve světě se nikde na tyto odsunuté nečekalo s otevřenou náručí. Náruč byla naopak často nemilosrdně zavřena a na příchozí čekala nouze, chladno, zoufání. Mnozí si poradili z této situace sebevraždou, mnohým beznadějí uspíšila smrt, většina však žije dál či spíše živoří, z hladu je často nucena přistupovat na bezohledné pracovní podmínky, stala se vrstvou nejnižších v poválečném Německu, třídou pariů.

Jestliže se myslelo, že tímto trestem budou nacisté a násilníci přivedeni k rozumu, k pokoře a lásce, že je to naučí být snášenlivými, naučí rozumět a odpouštět, že je to zkrátka - převychová na lidi demokratické - pak to byl rozhodně nedomyšlený odhad. Beznaděj a hlad a zima nepovznášejí nijak zvlášť účinně k lásce, spíše učí nenávidět, myslet na pomstu, na oko za oko a na zub za zub.

Dva miliony, dobré dva miliony slušných i neslušných dostává školu nenávisť a hořkosti, a s křesťanskou zásadou odpuštění, jakož i s demokratickým učením o humanitě se tu ovšem nepochodí snadno. Vykládejte o humanitě člověku, kterému vzali peřinu, z kapsy vytáhli poslední cigaretu, s krku někdy sebrali i medailonek s maminkou a s pěti nebo patnácti kily ho poslali, aby si začal nový život. Byl-li to nacist, antisemita, antislován, antianglosas a zkrátka antimensch — těžko jím přestal po této lekci být. Chtějte na něm, aby přestal být nacistou, když vidí tolik nacismu kolem sebe. Chtějte na něm, aby došel k poznání své viny, když může ukazovat na vinu svých soudců. Čím se pro pána krále, někteří tito soudci liší od bývalého esesmana z Mauthausenu? Snad jenom jazykem a často ani tím ne!

I bude se tedy vinou jiných zakrývat vina vlastní, vina jiných se bude hledat, zdůrazňovat, zveličovat, (a toho zveličování konečně někdy nebude ani zapotřebí). A nedojde-li nacisti k poznání své viny a k vědomí omylu, lze věřit, že skutečně přestal být nacistou? *Může být vůbec nacismus něčím poražen či vymýcen, když nezvítězí vědomí jeho omylnosti? A má demokracie šanci, když přesvědčivě nezvítězí vědomí jejich předností?*

Myslelo se v Postupimí nebo před Postupimí na tyto důsledky odsunu Němců z Československa či z Polska? Myslelo se na to, že miliony vykořeněných lidí nebudou vrstvou mírumilovnou, neboť válka se jim bude zdát jedinou nadějí, že nebudou konstruktivním přínosem k pacifikaci Evropy, nýbrž spíše živlem destruktivním, už oním zproletarisováním? Myslelo se na to, že tyto miliony vyděděných budou na obtíž hospodářské a mírové rekonstrukci Německa, že budu v cestě evropskému dorozumění, že Československu stejně jako Polsku budou uzavírat cestu na západ snad ještě nebezpečněji než celá Železná opona? Myslelo se na to v Americe, v Anglii či v Sovětském svazu? Že by se ani v Sovětském svazu na to nebylo myslelo?

Je to zhruba rok, co československý ministr informací Václav Kopecký vyložil důstojníkům moskevské stanovisko z doby války k odsunu Němců. Noviny pak citovaly: «Je třeba vzpomenouti již dobu války a vštípit každému v paměť, že v zahraničním československém odboji za války nemyslel vpravdě nikdo jiný na odsun sudetských Němců z pohraničí, než právě jen my, komunisté, v čele s Klementem Gottwaldem. Když byl prezident dr. E. Beneš v prosinci roku 1943 návštěvou v Moskvě, stalo se jednoho večera, že nám ukazoval mapu Československa. K svému velikému úžasu jsme viděli, že na mapě, kterou nám dr. Beneš ukazoval, bylo Československo proti předválečné své podobě osekáno a ve svých hranicích zaokrouhleno. Byly od našeho státního území odříznuty všechny výběžky na straně k Německu, bylo odříznuto celé Chebsko a připojeno k Německu a od území republiky byly odříznuty a k německé říši připojeny některé jiné části, obývané dříve sudetskými Němci. Zhrozili jsme se pohledu na toto osekané území naší republiky a tázali jsme se presidenta republiky dr. E. Beneše, co mapa znamená. Odpověděl nám, že takto si představuje poválečné řešení sudetoněmeckého problému. Klement Gottwald projevil nad tímto výkladem presidenta dr. E. Beneše největší rozhořčení... V živelném rozhořčení jsme proti presidentu dr. E. Benešovi prohlašovali, že nedovolíme sáhnouti na pohraniční území českých zemí a že nikoliv území republiky se sudetskými Němci, nýbrž sudetští Němci musí být z naší republiky odsunuti.»

To tedy vyložil Václav Kopecký československým důstojníkům pár měsíců po smrti dr. E. Beneše. Mnozí z těch, kdož byli s dr. Benešem v Londýně a v Moskvě potvrzují, že odsun Němců nebyl jeho řešením sudetské otázky a že dokonce zprvu byl proti takovému řešení. A proč tedy asi na toto moskevské řešení posléze přistoupil? Nuže, výklad může být zajisté různý a těžko se asi kdy dostaneme dál, než k hypotézám! Tyto hypotезy však nikdy nebudou smět přehlížet některá významná fakta. Tak třeba to, že pár dní před příjezdem presidenta Beneše do Prahy pronesl nacistický náhončí Emanuel Moravec poslední svou řeč o nezbytnosti spolupráce Čechů s Němci, že Beneš se vracel zároveň s tisíci položivými navrátilci z německých koncentračních táborů, že v té době trosky staroměstské radnice ještě doutnaly, že docela čerstvé byly hroby posledních nacistických obětí, zkrátka že na nic víc se tak nemyslelo, než na to, jak Němce potrestat za

ty miliony upálených a za další miliony ubitých a umučených. A zároveň s Benešem a dokonce před ním přijížděli politici z Moskvy se svým plánem odsunu sudetských Němců, soukmenovců Karla Hermana Franka. Byla to těžká konkurence pro Benešovo řešení. Pro jakýkoliv lidský a mírumilovný plán to byla těžká konkurence, neboť moskevští svým plánem odsunu nabízeli lidu zároveň domy, zahrady, majetky, území a možnost pořádně si schladit žáhu. Jakýkoliv lidský, humánní plán byl v nevýhodě, ba dokonce v nebezpečí, že bude obviněn z kolaborace s nacismem, že bude postaven před národní soud nebo rozdupán davem. Nebezpečí však nebylo pouze v davu, vězelo i ve vnitřní nejistotě snad jednoho každého, v jeho rozporech a pochybách. Lidé se vraceli z koncentračních táborů, z vězení, vzpomínalo se na mrtvé, a z českých lidí bylo pranepatrně těch, kteří by v dobrém mohli vzpomínat na Němce. Těžká doba pro ideály humanitní! Těžká doba pro důslednou demokracii! Těžko chtít po lidu oběti a sebe-kázeň ve jménu demokracie, když konkurence hýří dary a virtuosně hraje na vášně davu. A přesto to bylo potřeba na lidu chtít právě ve jménu demokracie, neboť demokracie není možná bez oběti a sebekázně. Ve jménu vlastního svědomí se to mělo chtít! Než, kdo byl tak silný, mezi Čechoslováky, kdo byl odolný vášním a důsledný ve svém humanitářství? Kdo byl odhodlán nesouhlasit s odsunem Němců ve jménu demokracie? Měla by se vlastně položit otázka, kdo by byl býval vůbec dokázal být tak silný. A člověk se zatajeným dechem si promítá do té situace starého pana Masaryka. Byl by býval on ochoten postavit se proti moskevskému plánu odsunu několika milionů lidí z jejich sídlišť? Byl by býval on ochoten nebát se hněvu a nepochopení davu? Polomrtvým navrátilcům z koncentráků do očí proklamovat zásadu odpuštění? Přesvědčovat matky, které ztratily syny? Před vdovami z Lidic obhajovat tuto zásadu? Neohlížet se na hněv zástupů? Nebát se případně politicky prohrát, ztratit autoritu, upadnout v nemilost u lidu. Byl by se býval TGM toho odvážil? Znamenalo to možná těžkou porážku demokratických posic už tehdy a odkrytí nejcitlivějších míst moskevskému útoku. A domyšleno do dalších důsledků mohlo se to jevit jako ztráta široké základny pro budoucnost demokracie v Československu, jako věc zkrátka strategicky neúnosná, možná donquijotovská, rozhodně nediplomatická a nepolitická — a toliko a pouze lidská. Znamenalo to neohlížet se na to, co většina historiků zdůrazňovala z tisíciletého boje Čechů s Němci, neohlížet se na příkoří z německé strany, která český národ vyčerpávala někdy takřka k uhybnutí. Konečně znamenalo to také neohlížet se na silné ruské posádky v zemi, na rozhodnutí postupimské konference, na Američany, Angličany, Rusy. A konečně znamenalo to rovněž riskovat zařazení do jedné fronty s některými politickými dobrodruhy, kteří spíše z kve-rulace nebo z dobrodružnosti než z humanitních ideálů se vyslovili proti odsunu sudetských Němců. Znamenalo to zkrátka neohlížet se na nic víc než na vlastní svědomí a zároveň nepochybovat, že toto svědomí ponouká k správné cestě. Znamenalo to tedy zároveň věřit a nejen myslet. Se zatajeným dechem promítá si člověk starého pana Masaryka do oné situace.

Byl by on se odvážil? Připustíte-li to, pak lidský profil Masarykův vám snad ještě více naroste. Snad by to bývalo bylo nestátnické, rozhodně by to však bývalo lidské — prostě a dojmavě lidské. A zároveň velkorysé. A zároveň křesťanské. A hrůznému koloběhu msty podle starozákonního: «oko za oko», by snad tímto křesťanským bylo zatrženo. A možná že i ně-

kterého nacistu by to bylo přesvědčilo a rozhodně pak ty z Němců, kteří chtěli být demokraty a měli na mysli demokratické soužití evropských národů. To všechno si člověk pouze imaginuje, jako možnost, která nebyla uskutečněna, jako příležitost, která nebyla pochopena — a beznadějnou příchutí kondicionálu nelze od toho odloučit. Pomůže se však humanitním ideálům, pokud se o nich bude mluvit pouze v kondicionálu? Nejsou snad přímo stvořeny pro konkrétnost — a to daleko více než všelijaké ty jiné ideály, pokoušející se o monumentální gesta proti lidskosti a přirozenosti?

Ladislav MATĚJKA

Diktatura ve výslužbě

Vše, co je malebné, pitoreskní a charakteristické pro jižní země, trvá ve Španělsku beze změny. Rovněž nepředstavitelná sociální bída. Zdá se — v naprostém rozporu s úředními informacemi, určenými pro zahraniční návštěvníky — že v tomto ohledu nedokázal vládnoucí režim nic, nebo velmi málo. I případy křiklavé a viditelné, jako je utěšeně kvetoucí černý obchod nebo žebrota, hlavně děti, nejsou prakticky rušeny. Jestliže se k nim uchyluje nikoli bezvýznamné procento obyvatelstva, je to přímý výsledek žalostných pracovních podmínek.

Ve Španělsku existují dvě snadno rozlišitelné třídy: tenká vrstva podnikatelů, průmyslníků, vysokých důstojníků, funkcionářů strany, duchovních — prostě lidí vyvolených — kteří si mohou zaplatit životní úroveň přibližně amerického rázu. Naproti tomu žije většina obyvatelstva, odkázaná na práci a mzdu nebo plat. Při primitivním pracovním systému je lidská síla nesmírně laciná.

Pro názornost několik konkrétních příkladů: kvalifikovaný dělník v nejvyšší kategorii vydělá přibližně 15 peset denně, dvacetiletý začátečník pracuje za 8 peset, t. j. za jednu pesetu na hodinu. Prodavačka vydělá 12 peset denně, což představuje tři šálky černé kávy ve středně drahé kavárně nebo krabičku amerických cigaret na černém trhu v Madridu. Číšnice v pensionu, která je současně kuchařkou a pokojskou, pracuje 12 hodin denně sedm dní v týdnu za stravu a 120 peset měsíčně. Kvalifikovaný úředník, anglický a francouzský korespondent podniku export-import v Madridu, vydělá 600 peset měsíčně, čili nemůže si platit ani pension posledního řádu, který stojí 30 peset denně bez zpropitného. Ceny, i když jsou o 10 až 20% nižší než ve Francii, jsou pro pracující většinou nedostupné. Je tedy nutné vypomáhat si černým obchodem, podvody, drobnými krádežemi a usilovnou honbou za zpropitnými, v krajních případech žebroton. Nejlepší příležitost brzy se přesvědčil o těchto praktikách má přirozeně cizí turista.

Nápadný protiklad tvoří viditelný přepych zejména v Madridu a v turistických centrech. Dovož ze Spojených Států je neočekávaně aktivní ve všech odvětvích, počínaje cigaretami a konče filmy, automobily a zařízením luxusních barů. Amerických turistů je mnoho a jsou velmi populární. Navíc je možno potkat ve Španělsku i Američany, kteří jsou výborně placeni a mají mnoho, mnoho práce . .

Mezi ostatními pozoruhodnými cizinci vynikají hlavně Němci. Zejména v Madridu je jich dost, jednotlivců, kteří by mohli představovat důstojníky SS ve filmech z produkce 1946, i celých rodin, a zdá se, že jsou velmi slušně zaopatřeni.

Španělské vládní kruhy se snaží, po nedávném otevření hranic, vyjit všemožně vstříc cizím návštěvníkům a přilákat jich co možná nejvíce. Ale i bez této úřední pohostinnosti je mezi obyvatelstvem mnoho spontánního zájmu o vše, co přichází

ze zahraničí. Španělský národ trpí dloholetou nucenou odloučeností od světa a slézuje si na ni nepokrytě. Všeobecně: kritika vládnoucího režimu je přísná, častá a otevřená. Jen zřídka jsem se setkal s onou zatuchlou nedůvěrou a ustrašeností, jakou jsme poznali za německé okupace a která je charakteristická pro dnešní Československo nebo pro ruské vojáky. Cizinec, pokud má v pořádku osobní doklady a respektuje předpisy o okamžitém policejním hlášení místa pobytu, pohybuje se ve Španělsku naprosto volně. Kontroly provádí civilní policie pouze na hlavních tratích, vedoucích k francouzské hranici. Pracovní uplatnění je ve Španělsku ovšem pro cizince prakticky vyloučeno.

Španělská armáda, o jejíž zdatnosti už bylo učiněno tolik protichůdných odhadů, je jistě velmi početná, všude viditelná, a nesporně silná, alespoň pokud jde o vnitrozemskou posíci. Měl jsem příležitost vidět slavnostní přehlídku v Madridu, uspořádanou na počest krále Abduly a bavil jsem se ne právě špatně. Madridané určitě nejsou militaristky, ale na své vojáky čekali v hustých zástupech, připomínajících Václavské náměstí a první květen. A stejně jako se stále líbí středověký torero, líbila se i tato pestrá podívaná, i když je vysloveně ukázková, i když se zbraní lesknou novosti a bezvadným nátěrem a viditelně nikdy nesloužily.

Ale to, v čem chce zvědavý divák se zadosťučněním vidět velikost a sílu Španělska, je ve skutečnosti jedním ze sloupů diktátorské autority. Ta trvá alespoň ve svých vnějších projevech, i když je zdomácnělá, uklidněná a skoro bych řekl zvětralá. José Antonio, španělský Horst-Wessel, dal své jméno důležité třídě ve všech větších městech a staří revolucionáři ztloustli ve svých policejních uniformách. Stali se dobrými otci rodin a zaměstnanci revoluce, a hlídkování ve zbraní před bankami, státními budovami nebo ve vlacích začíná unavovat.

Španěle mají mnoho výhrad ke své vládě. Existuje však jedna podstatná komplikace, která přidává své «ale» ke každé kritice. Je to Církev, všemocná, státní a neoddělitelná od režimu. Zbožnost je ve Španělsku první občanskou ctností a velká většina Španělů věří bez výhrad. Na tomto poli ztrácí beznadějně půdu veškerá opozice, zde se slává opatrným i kritik krajně radikální, a tady spočívá centrální bod síly režimu a diktátora.

Z. Orsl

Diskuse a poznámky

NEDÁ SE NIC DĚLAT.

Téměř každý z nás je přesvědčen, že to na světě není dnes nijak zvlášť pěkné a že jednou z příčin toho je, že vládu nad lidmi i věcmi mají v rukou lidé zlí nebo nečistí. Avšak stejně rozšířené je i přesvědčení nebo dojem, že «to» zlepšit nejde. Příčinou ochromení snahy a činnosti, mající za cíl nápravu, je hluboký pocit marnosti zásahu. «Nedá se nic dělat» je východiskem výmluvy «Nemohu nic dělat». Tento pocit marnosti nápravného úsilí je dnes

chronický a usnadňuje nesmírně cestu zlu, které se zmocňuje všeho bez skrupulí.

Téměř všichni lidé jsou přesvědčeni, že «by se to mělo změnit», každý však váhá začít. Přesvědčení o slabosti sil dobra paralyzuje možnosti mnoha lidí a zdání bezvýslednosti úsilí je omluvou slušným. A systém sobeckosti, násilí, prospěchaření, kšeftu, pokračuje nerušeně dál. Jedni se přidají («je přece třeba žít»), druzí se distancují, sami se sice nezúčastní špinavostí, ale umožňují je svou passivitou.

A přece je cesta ven, přece je možno «změnit svět»! Je třeba jediné: začít dělat poctivě a pravdivě na místě a hned. Nestrpět například nečisté a prospěchářské lidi na zodpovědných místech tam, kde mohou zasáhnout. Je jen třeba začít. Spolupracovníci se už najdou. Dnes jde právě o toto: hledají se ti, kteří začnou. Síly dobra se už přidají.

Vysokoškoláci mají svou příležitost a zodpovědnost tyto dny: konají se volby do Zemských svazů a do ústředního výboru studentů v exilu... Mělo by velký význam, kdyby se všichni vysokoškoláci dívali pečlivě na ruce a ústa všech lidí, kteří se jim nabízejí jako vedoucí. Neměli by déle strpět na některých důležitých místech špinavce a špinavečky. Měli by pečlivě zjišťovat, kolik kdo udělal pozitivního pro druhé a nejde-li mu jen o prospěch osobní nebo stranický.

Jak se vyčistí ovzduší tam, kde se podaří odstranit politikáře! Co práce lze udělat, kolik nových schopných pracovníků a sil, které leží dosud ladem, se pak objeví a aktivuje!

Nestačí jen kritisovat a nadávat a distancovat se. Je třeba dát se do toho. Není jiné cesty. A očista od starého neřádu je první krok. Není pravdou skeptické tvrzení, že «lid» má to, co si zaslouží, že si dnes žádá demagogů a hlupáků na vedoucí místa. Čeká jen na zodpovědné, čestné a odhodlané demokraty. Není-li jich, co jiného zatím zbývalo, než profesionální politické, toužící po moci a osobním prospěchu?

Ph.

PROČ SE PONÍŽUJEME.

Četl jsem článek «Uražení a ponížení» ve vašem červnovém dvojčísle. Píše se tam o poměrech v u-

prchlických táborech v Německu.

Je pravda, že uprchlíkům se tam dostává mnohého příkoří a nespravedlivostí. Je pravda, že hmotné poměry jsou tam zlé. Mezi sebou však, to jest mezi politickými uprchlíky nebudeme tvrdit, že jsou ještě horší, a *posuzovat je spolu s autorem onoho článku pohledem tak zkresleným, že líčení se stane polopravdou anebo ještě hůře, legendou.*

«Uražení a ponížení». Nevím, kdo se urazil a ponížil člověka může jen jeho vlastní hanebnost. Bojuje se proti legendám a tady se hned nová tvoří: táborové utrpení. Nedovedu si představit, až se doma sejdou trpitelé z táborů a trpitelé zpod komunismu. Nevyjdeme z bušení se do prsou. Ke klíči stranického příjde nový: kdo víc trpěl. Nepochybuji, že v soutěži lépe obstojí kantinští z táborů a pak národní poúnoroví správci, z nichž každý doma skrýval pluk protikomunistických partyzánů.

Československý člověk má jednu špatnou vlastnost: klade si podmínky všude a za všech okolností. To je obdoba politiků, kteří neradi pracují, nejsou-li zvoleni vedoucími, a do jisté míry i těch, kteří uprchli hlavně proto, že je komunistický režim «nutil pracovat ze všech sil». Setkal jsem se s oblečenými lidmi, kteří byli třetí den v Německu a protestovali, protože dosud nedostali nové ošacení. To není řečnický obrat anebo vtip! To je pravda a navíc ukázka «katastrofálního duševního stavu», o kterém mluvil autor onoho článku. Ti lidé chtějí už teď odměnu za to, že uprchli. Co budou chtít potom? (a jistě si rozumíme, co znamená «potom»).

Je pravda, že mnoho lidí přechází hranice s myšlenkou, vyemigrovat z lidské společnosti vůbec. Nedivím se tomu; bývají to spravedliví lidé,

kteří vytrpěli už příliš mnoho příkoří. Právě tyto lidi však musíme získávat pro společnost zpět. Místo toho «trpíme» i my s nimi, a došli jsme už tak daleko, že nevíme o ničem pozitivním, čeho bychom se zachytili. Ruská emigrace šla strašně dolů za 30 let. My v době rekordů to dokážeme za rok. *My se ponížujeme sami, neboť nechceme-li, nikdo nás ponížít nemůže.* Jednou nám to bude vrženo v tvář.

Autor onoho článku analyzuje táborovou psychosu jako «beznaděj, nervosu, cynismus a apatii». Pro anebo proti komu tím mluví, jestliže praví, že jsme za 3 měsíce v emigraci propadli těmto stavům?

Podobnost táborové stravy s lukulskou hostinou je vzdálená a mnoho lidí těžce nese, že bydlí v kasárnách. Čekání při těchto nesnázích nálady nepřidá. Je také ironií, že se člověk po roce nebezpečně slabé výživy má dostavit k ohmatání svalů a někdy má i vážit 72 kg. To vše jítí nedávná roztrpění a působí navíc nová. Také to působí, že jsme ochotni ihned zapomenout, že střecha nad hlavou, miska jídla a konec strachu z policie jsou nyní naše práva. Co budou dělat noví uprchlíci, až IRO skončí svou činnost, je také ještě otázka.

Příliš brzo se začíná užívat dramatických slov. Také se příliš brzo nechávají někteří zkorumpovat, zotročit. Snad věří, že vše ve světě je už jasné natolik, aby ten, kdo o sobě tvrdí, že je demokrat, byl všude hned vítán s otevřenou náručí. Kdo je malověrný už dnes, ten bude zoufalým zítra. Jedině sami, a nikoliv IRO, můžeme rozhodnout o tom, jsme-li otroky či svobodnými lidmi.

Naše utrpení prostě není program; doma čekají, co podnikneme. Hlavně naše inteligence. Možná, že se mnozí bojí začínat jako dělníci, jiní nemohou a obojí je pochopi-

tebné v některých případech. Normálně jsou jen dvě možnosti: lepší příležitost si vybojovat — to jest vstoupit do vlaku a pak teprve se rozhlížet po místě k sezení. Anebo počkat na ni, při čemž je riziko, že nepříjde. Třetí, totiž dostat skvělé místo ihned, se pravděpodobně nevyskytuje, poněvadž jsme emigranty. V tom je potíž, že často saháme po měsíci. Nejčastěji tak činí ti, kteří doma před svým odchodem tvrdili přátelům, že radši budou ve svobodné zemi po deset let dřít, než setrvat o minutu déle pod Gottwaldem.

Pamatuji se: jednou, když ještě Regensburg byl německým táborem a tudíž o stipendiích nebylo tuchy a o emigraci velmi nejasně, verbovali tam jacísi Francouzi do dolů. Všichni jsme se tehdy hlásili jak jeden muž. Naštěstí se vše neuskutečnila a my jsme od té doby značně zvýšili své požadavky a snížili svou odvahu rvát se. Snad i nad tím je radno se trochu zamyslit. Příliš málo jsme ochotni něco si vybojovat, své kvality dokazovat i uprostřed nepřízně, něčemu se naučit.

Příliš často jsme ochotni omlouvat své slabosti, chodit po žebrotě, kritizovat, klást si podmínky.

Napsal kdysi dr. Alfred Fuchs, že v politice bývá intelektuál buď donucen výtí s vlky anebo propadá kverulantství. Je to pravda? Koho můžeme obžalovat ze své beznaděje, cynismu a apatie? Kdo nám je bude stále omlouvat?

Rn

ŠKOLSTVÍ V EXILU.

Ústřední komitét svolal do Ludwigsburgu na 9. 8. první pracovní konference čs. učitelstva v exilu, na níž byly zastoupeny všechny táborové školy. Byl tam učiněn šťastný nástup k záchraně nejcenněj-

šího statku, který máme mezi sebou, totiž našich dětí. Boj o dítě, jeho výchovu a vzdělání v cizině je bojem o národní budoucnost české a slovenské emigrace. Jsou to nevinné oběti dnešní hrůzovlády u nás, mají proto být předmětem naší přednostní péče. Odpovědnost za ně nemají jen rodiče, ale i učitelé. Nesmí být duchovně chudší, než-li jejich kamarádi doma, ale naopak musí i v cizím prostředí, pro ně tak nebezpečném, dostati základní vzdělání v mateřském jazyce a pevný mravní základ. Máme pro ně kvalifikované učitele a kněze.

Podle usnesení konference budou vypracovány jednotné učebné osnovy a s přispěním ústředního komitétu vydány o nákladu zatím asi 3500 kusů učebnice češtiny a počtů. Každé dítě si tedy ponese do emigrace českou nebo slovenskou knížku, která bude pro ně tím důležitější, že již nepřijdou do české školy a k českému učiteli.

Na podobné poradě v Eichstadtu jsme vyřešili otázku mladistvých od 15 do 21 let, kterých máme v táboře hodně přes 100. Určili jsme pro ně přesný internátní řád a učební plán, týdně 10 hodin, kromě jazykových kursů, asi po způsobu pokračovacích škol ČSR. Chceme, aby takto byli mladiství vedeni ve všech čs. táborech.

Mnozí z nás, učitelů exulantů, utekli právě proto, že nemohli poslechnouti nařízení o zásahu do našich škol. A zde v exilu setkali jsme se i s dětmi, které uprchly spolu s rodiči. Ochuzení o domov, o své příbuzné, čekající na další pouť světem a přesto o mnoho bohatší než děti ve vlasti. Bohatší o to, že mají v každém čs. táboře svou čs. školu. I když není učebnic a pomůcek, v mnohých táborech ani lavic a děti sedí na stoličkách, je v našich školách v exilu radostnější než tam

doma. Nemají potřebné sešity, knihy, obrazy, mapy, ani jiné pomůcky, ale mají učitele, kteří se nemusí bát mluvit pravdu a vyučovat v křesťanských a demokratických zásadách. My, učitelé-exulanti, jsme si plně vědomi svého tak nesmírně důležitého úkolu, který je nám svěřen. Máme v americké zóně Německa 4 školy o deseti třídách. V třídách se vyučuje v odděleních a to jak v učivu obecné, tak i měšťanské školy. Vypracovali jsme si podrobné učebné osnovy, zhotovujeme si sami pomůcky a díky vedení organizace IRO získáme i nejnutnější učebnice, které nám IRO vytiskne. Staráme se i o děti od 3 do 6 let tím, že jsme zřídili v každém campu mateřskou školu. Pečujeme také o mládež od 15 do 20 let, pro kterou jsme vypracovali pracovní program, aby si prohloubili a zopakovali vědomosti ve škole nabyté. Nezapomínáme ani na vyučování cizím jazykům, pro nás-exulanty, tak důležitým. Pro jednotnost vyučování ve všech školách je zřízen i inspektorát čs. škol v exilu.

Ulm

MALOMOCENSTVÍ ČISTÝCH RUKOU.

Je tesklivým refrénem všech článků, dopisů i ústních svědectví; ať přicházejí z kteréhokoliv státu nebo světadílu, že naši nynější emigranti nemají hmotně (vtírá se podotknout «ani hmotně») na různých ustláno. Že v táborech IRO v Německu nemají často ustláno ani na slámě, odhalil náležitě článek o Uražených a ponížených, otištěný ve «Skutečnosti». Autora skutečně nelze v ničem kárat z nadsazování, naopak jeho líčení je třeba ještě doplnit uvedením různých trýzní psychologických, tím pustošivějších, že doléhají na lidi už dost

zdeptané chronickou neukojeností základních hmotných potřeb k životu.

Lze vůbec docenit význam a odpovědnost, jakou mají za této situace táborové komitáty, naše československé, z osazenstva táborů volené výbory, které mají nejen povinnost, nýbrž dokonce i právo udělené IRO) dělat tuto bídu pokud možno snesitelnější? Táborový komitát může kontrolovat administrativu tábora; spolupůsobí — při nejmenším — poradním hlasem — při rozdělování přidělu šatstva a při obsazování volných placených míst ve správě tábora; sám rozděluje přiděly z krajaňských a jiných mimořádných akcí; prostřednictvím našich pomocných komitátů v jiných státech a našich orgánů YMCA v Německu může dokonce alespoň trochu hnout také s nejpálčivějším problémem našich uprchlíků v táborech — emigrací.

Nemoc, která paralyzuje praktickou účinnost i poctivých táborových komitátů, bych nazval «malomocenstvím čistých rukou». Je už dnes poctivost tak vzácná, že je docela postačujícím cílem a ne jen samozřejmým předpokladem, opravňujícím k zastupování a spravování zájmů spoluobčanů? Nebo je to znak nějakého našeho národního poraženectví a dědičný hřích Mui-chova a února 1948, že i ti nejlepší z nás si myslí, že nelze udělat víc dobrého než mít čisté ruce a «za nic nemoci»? Anebo je to pořád ještě narkosa moderní skeptické a relativistické filosofie? Až se podíváme, kolik členů táborových komitátů shrne po návratu domů referát o své činnosti v hrdě pronesenou větu: «Měl jsem vždycky čisté ruce — zde jsou mé účty a akta. Opatroval jsem je po celou dobu emigrace jako oko v hlavě.» Ale věřím, že tenkrát vstane lid tábor-

nický a odsoudí ho: «Čisté — ale prázdné.» Nezavrhli jsme totiž Césary, abychom nastolili Piláty; ideálem nás všech zůstává Ježíš (doufám, že bude správně pochopena tato generalisace), který nejen svatě žil, nýbrž pomáhal potřebným, uzdravoval trpící.

**

Táborové komitáty nebyly zřízeny ke zkoušení poctivosti svých členů, nýbrž proto, aby pomáhaly táborníkům. A situace přece jen není tak zoufalá, aby nebylo možné dělat nic víc, než co nejexaktnějšími byrokratickými způsoby přesvědčovat sebe a druhé o čistotě vlastních rukou. Defensivou, pasivní obranou pevnůstky vlastní osobnosti neplníme ještě zdaleka všechny povinnosti uprchlíka. Neboť zůstanou-li síly dobře v defenzivě, dokážou snad udržet své dnešní posice, ale nezvítězí. A to nám přece nemůže stačit.

Josef

DRUHÁ KOMORA.

V článku «Strany jaké jsou a jaké by neměly být» (v č. 6-7) vyjádřil Albert v návrhu druhé komory, volené podle krajů, jednu ze stěžejních potřeb demokracie. Myslím, že tento projekt, nutný k obrodě naší kdysi zanedbané demokracie, najde všeobecný souhlas — vyjma u akcionářů politických stran.

Volby do druhé komory podle krajů, stejně jako zrušení vázaných kandidátních listin jsou požadavky, bez nichž zdravý vývoj demokracie je sotva myslitelný. Účelem takto volené druhé komory bude i tvoření nezávislý kontrolní orgán mezi iniciativním tělesem parlamentu a výkonným úřadem vlády, jenž by odhlasované předlohy zkoumal s hlediska státní účelnosti nezávisle na stranických a stavovských dílčích zájmech. Z téhož důvodu měla by

být druhá komora co nejnezávislejší. Nejlépe, sestávala-li by z lidí stojících zcela mimo strany tak, aby zákulisní stranické vlivy byly co nejvíce vyloučeny.

Skládají-li se obě komory (parlament i senát) toliko ze stranických a stranami navržených reprezentantů, stává se kontrolní účet druhé komory ilusorní. Kontrola má být nadstranická a řízena vyššími všeobecnějšími hledisky, jinak ztrácí smysl svého bytí. Naproti tomu nutno se zabezpečit proti možnosti, aby se z této komory vyvinul nehybný, indiferentní orgán nebo orgán, jenž shodou okolností by soustředil jednostranné tendence. Za tím účelem měly by v něm být zastoupeny odborové nebo zájmové složky občanstva, jako jsou odborové dělnické organizace, svazy živnostenské, rolnické, průmyslové, obchodní, dále zástupci kulturního světa a pod. Druhá komora by mohla vydávat odůvodnění rozhodnutí tiskem, tak aby veškerému občanstvu byly rozhodující důvody známy.

Vedle nezávislosti politické rozhodovala by zde i odbornost, jež by zaručovaly spolu maximum spravedlivého a co nejširěji založeného průzkumu navržených zákonů a opatření — nikoli tedy s ohledem na stranickou taktiku, jež bývá často pod vlivem demagogie nebo určována sobeckým, celku škodícím požadavkem té či jiné vrstvy. Jednou z četných vedlejších výhod tohoto složení druhé komory je především to, že veřejnému životu a činnosti zůstanou zachovány i osobnosti, které jinak zůstávaly stranou, protože z těch či jiných důvodů nechtěly či nemohly se podrobit stranické šabloně. Není také žád-

ných důvodů domnívati se, že nejlepší t. j. nejschopnější a charakterově nejčistší lidé jsou jenom v politických stranách. Vedle toho nejtolerantnější a nejméně předsudkům podléhající osobnosti zůstávají mimo strany. Snášenlivost a bezpředsudkovost jsou solí každé demokracie.

Leží už v povaze stran, že se ohlížejí vždy tam, kde jim kyne největší počet voličů, podle toho se řídí jejich zájmy a taktika a tudíž v praxi pak zanedbávají úkoly, jež sice se netěší široké popularitě a zájmu, avšak s hlediska státního a národního patří mezi prvořadé. Všeobecná zkušenost nás naučila, že prvním požadavkem strany je početní síla a moc, které se jí vlivem síly dostává. Už to samo vkládá do charakteru a činnosti stran značnou dávku amorálnosti a jen hlouznivý nadšenec toho nevidí. Nehledě k tomu existuje též určitá hranice, přes kterou nemá moc strany (koalice) přestoupit, má-li zůstat zachována demokracie t. j. určitá rovnováha sil a tendencí, zabezpečující možnost kompromisu a znemožňující politické excesy.

Může být tedy jen k prospěchu všech, bude-li tvořit nadstranická druhá komora patřičně vyrovnávací element. Do jisté míry zastávaly tento úkol kdysi státní úřady, nežli se stranám podařilo je přepolitizovat. Dnes je tomu jinak a při úpadku všeobecné (tedy i politické) morálky je nutno hledat nové prostředky. Také demokracie musí s postupem času a vývoje regenerovat v obsahu a novými formami zabezpečovat své trvání. Zasunutí nestranického tělesa druhé komory mezi parlament a vládu je jedním z těchto prostředků. Arko

D o p i s y

Hlavní ethickou vadou naší počínající (a to je třeba mít na mysli při kritice) zahraniční akce je, myslím, značný nedostatek čistého nadšení, idealismu, poctivých úmyslů, řekl bych i zaníceného romantismu. Ze stránek Vašeho listu číší nedůvěra k «starým» politikům: to je pochopitelné a to je také správné, poněvadž mládež, která není v opozici, neslibuje velký výboj. Otázkou je, zda ti mladí naši političtí lidé v emigraci, kteří to chtějí dělat lépe než «staří», jsou opravdu vedeni nadšením, idealismem a poctivým zanícením, zda jim opravdu jde o myšlenku a nikoli o posice, o boj za realizaci ideí, kterým zasyvětili celý svůj vnitřní a intelektuální život, nebo jen o další obměnu prastarého procesu od revolucionáře k spokojenému politickému měšťanu.

A tady bych byl skeptickým. Viděl jsem mladé lidi, politicky myslící a aspirující při práci. Viděl jsem je na schůzích po únoru 1948 v Paříži, v Londýně, v Ludwigsburgu. Sledoval jsem pečlivě jejich způsob myšlení, změny v názorech, četl jsem, co psali v Době, ve Skutečnosti a jinde. Účastnil jsem se pařížské valné hromady čs. studentů a s hrůzou jsem pozoroval, že od «starých» výborně odkoukali nejen rutinu, ale i všechny «figle» slovní a technické. Pozoroval jsem, že se hlasovalo nikoliv podle merita věci, ale podle toho, ke kterému stranickému táboru náležel navrhovatel... Byl jsem na jiných projevech a debatních večerech mladých; hovořil jsem také s bývalými komunisty, kteří se obrátili a zhroutil jsem se jejich cynismu; četl jsem Skutečnost se zanícením až po tu stránku, na níž je vytištěn návod, jak se mladí co «nejrychleji dostanou ke kormidlu»; hovořil jsem s

mladými lidmi naší politické pravice a zhroutil jsem se jejich nevědomostí a stranické zaujatostí; viděl jsem mladé lidi v uprchlických táborech a poznal jsem z hovorů s nimi, že jim často jde v podstatě jen o vlastní blaho a úspěch.

Tím se upřímně vyznávám ze své skepse, ze své malé důvěry v politické úspěchy a hlavně politickou budoucnost «starých» (mezi něž se sám počítám, poněvadž jsem prožil ještě studentská léta v první republice), i z nedůvěry v «mladé», jak je dnes vidím se soustřeďovat ve studenských organizacích a kolem vašeho listu. Nebo lépe formulováno takto: nevěřím, že by naše politická emigrace, ať «starých», ať «mladých», mohla vypracovat a realizovat ideový, politický, hospodářský, sociální a kulturní program, jenž by byl více než dočasnou improvizací; nevěřím, že by naše politická emigrace ve svém dnešním složení mohla nebo i měla vésti národ po přejití té poslední, velikánské vichřice. Někdy se ovšem dějí zázraky: možná, že mezi námi vyvstane muž vynikajících kvalit, mravních i intelektuálních, filosof, státník, národohospodář, člověk, jaký se rodí jednou za sto let a který obsáhne jasně celou tu obrovskou problematiku doby a ukáže cestu, již je nutno svorně jíti. Ne, nemyslím diktátora: spíše světce. Pak tomuto muži musíme věnovat všechnu svou důvěru a všechny své síly...

Velikou a reálnou naději vidím v tom, že v domácím prostředí vznikne nám skupina lidí, jež bude mít nejlepší předpoklady k úspěšnému mravnímu a politickému vedení národa. Vyroste totiž v prostředí velké, živelné a životadárné *touhy po svobodě*, jež v každém totalitním režimu sílí a roste

úměrně s útliskem v té tenké národní vrstvě, jež ač nepatrnou v poměru k celku, přece je jeho avantgardou, jeho ethickým podhoubím. Stále širší a širší kruhy v našich zemích, dříve zcela lhostejné k problému svobody myšlení, slova, víry, zaměstnání atd., si bolestně uvědomují nedostatek této svobody. Svoboda pomalu (nejen u nás) přestává být akademickým pojmem, koníčkem intelektuálů a stává se něčím tak potřebným k životu, jako vzduch, který dýcháme. Této národní menšině, bojující a inteligentní, bychom měli zasvětit svou práci venku. K její podpoře bychom měli vytvořit pracovní kolektiv z nejlepších našich osobností v zahraničí (starých, mladých) a pokusit se doplňovat její práci tam, kde ona sama nemůže zasáhnout. Je to úkol po výtce studijní, informační a snad během válečného konfliktu i vojenský a diplomatický. Můžeme jej poměrně snadno splnit, jestliže budeme mít podstatně více vůle k pravdě a větší nechuť k legendám, než jsme ji měli až dosud. Pavel Tigrid

••

...Proč články nepiši? Nemám čas. Po svých přestřelkách s IRO jsem přemítal o tom, co jste později vyjádřili ve Skutečnosti. (Je zajímavé, jak lidé často myslí na totéž, aniž jsou ve styku.) Napsal jsem tedy článek pro Herald Tribune na téma «Skolení mladých schopných a zodpovědných lidí z emigrace». Asi tyto body:

1. Dříve či později bude Evropa oproštěna od komunismu.

2. Aby to vůbec mělo cenu, musí se Východu pomoci k obrodě duchovní i hospodářské co nejúčinněji.

3. Obroda ta je závislá na kvalifikované vedoucí vrstvě politické, kulturní, hospodářské.

4. Vedení Evropy z r. 1938 je buď mrtvo, nebo ve vězení, nebo zlomeno, či zdiskreditováno dvěma katastrofami.

5. Nové generace, která by regenerovala tyto odpadlé vůdce, není, vzhledem k teroru posledních deseti let.

6. Navrhl jsem vytvořit při E.E.C. (European Economic Cooperation) něco jako Educational Board. Ten by připravil selekci mimořádně schopných mladých exulantů a s nimi vypracuje studijní plán, jejich rozdělení do jednotlivých zemí, extracurriculární činnost (à la Forum NYHT). Návrh by se předložil Administrátoru ERP se žádostí, aby podporoval financování této European Spiritual Cooperation z peněz, které každý stát musí platit na vázané konto ve své vlastní měně za každou pomoc, kterou v rámci Marshallova plánu dostává... -ris.

••

...Mám zde v Rakousku dosti hutné polemiky se zdejšími tiskem, který se snaží rehabilitovat na naše útraty mnohé ponuré zjevy a události posledních 30 let. Jde to dokonce tak daleko, že se projevují snahy schvalovat zřízení Protektorátu atd — a ta často tak prudce manifestovaná demokratičnost Rakušanů ještě zle kulhá. Stranická politika je velmi diletantská, «státní smlouva» je v mnoha bodech dalším dokladem západního — a ovšem i rakouského podceňování SSSR. Tyto značné starosti, které by zdejší obyvatelstvo měly zaměstnávat více než nevraživost na uprchlíky a D.P., nezabraňují rakouskému tisku, aby nás zcela demagogickým způsobem nevinil ze všech možných věcí: je zde snaha dokázati, že jsme byli odjakživa bolševickým předvojem v Evropě a nyní náš stav byl našim největším přáním. Jedním dechem jsme viněni z tak «strašných» věcí, jako ze zavraždění sv. Václava, husitství, prostě nepřetržitý řetěz provinění až k rozbití Rakouska - Uherska a odsunu.

Aktivita našich bývalých německých spoluobčanů (mám o ní dost

přesný materiál — ale kdo se z našich «velkých mužů» o to zajímá) je dost stísněující a nad nečinností našich reprezentantů mě jímá — upřímně řečeno — hrůza, uvědomím-li si, jak snadno Západ může, čistě z důvodů praktických (vojenských) dát přednost 70 milionům Němců před desorientovaným hoičcem Čechů a Slováků. V tomto směru je opravdu nutná práce, práce a zase práce. — Ale...

O. K.

♦♦

«Skutečnost» vychází z poznatku, že exil neplní svou funkci, že to zaviňuje politické stranicví a že mladí jsou povinni to napravit. K tomuto stanovisku i k rozhodnutí lze vyjádřit jen plný souhlas a plné sympatie. K metodám, které navrhuje neai však možné mítí stejnou důvěru, protože podle mého názoru nerespektují jednu důležitou okolnost: Úkolem čs. exilu je:

1) zbavit Československo komunistické nadvlády (což v sobě zahrnuje ovlivnění politiky demokratických států v tomto směru),

2) dohodnout se na provisorii formě hospodářského a politického života do doby, než národ demokratickým rozhodnutím určí uspořádání definitivní.

V obou částech je to úkol *politický*. Jestliže tedy zdůrazňujete svou vůli vyhnout se politice, vyřazujete se ze spolupráce na ústřední povinnosti exilu a odsuzujete se sami zůstat na periferii: z odporu k stranicví se vzdáváte politiky (což není totéž) a vyklízujete pole těm, které chcete potírat.

DRS (Paříž)

♦♦

«Skutečnost» je v zajetí komplexu mladosti: ti «stařici», ti političtí kramáři už dohráli a prohráli, a přece nepřestávají koktat omletá hesla a začínají lepit třetí odboj, nové rady nové komitety. A zatím by bylo na čase, aby přece uvolnili žlaby nám mladým, schopným; zatím by bylo na

čase, aby staří korytáři se odpoutali od koryt a nechali ponořit do nich růžové rypáčky nám mladým. Neodpoutají-li se dědové sami, budou námi odpoutáni — hrozíme jim, neboť jen mladí spasi třetí exil, národ, Evropu, svět. Svět patří nám a komu sešedivěly vlasy, hanba mu! Protože jen mladí jsou nezkažení. Nejsou vyšeptalí, protože ještě nikdy hlasitěji nepromluvíli.

«Skutečnost», mladými plzená, holeďbá se mladostí, laškuje s ní, podkuřuje jí, povzbuzuje k spěšným činům, předpisuje všem pacientům, co dělat — a nedosti na tom: plije na starce a srší sírou po všech, jimž mléko na bradě již uschlo...

«Skutečnost» je velikým příspěvkem ke skutečnosti, k té československé šedé skutečnosti. «Skutečnost» to myslí poctivě. «Skutečnost» hledá skutečnost, hledá ji i mezi mladými?

(Curych)

♦♦

Sotva jsem dopsal poslední poznámky, dozvěděl jsem se, že už přišel dopis na zdejší oblastní radu, že prý se formuje nové politické hnutí — zaměřené protiradovsky, hlavně proti Ripkovi a národním socialistům. Jména nebyla uvedena, jen že se to formuje kolem revue Skutečnost. Tato nová politická frakce naší emigrace chce propagovat návrat sudetských Němců, resp. správu sudeťáků nad jejich územím, jinak země koruny české separátně a Slovensko také separátně. Jsou prý to neodpovědné živly, které chtějí rozvracet úsilí emigrace, musí se ostře proti nim včas zakročit. Je prý mezi nimi i Peroutka.

Tak vida — co jsem předvídal, stalo se, nevědomost je horší, nežli vědomost. Pobouření je tu veliké, zatím nikdo neví, co je to, oč jde a pod. Všeobecně je po tom velká poptávka, každý by chtěl vidět program atd. No, mám práce s vysvětlováním až hrůza.

(Paříž)

Vašu Skutečnosť som dostal. Srdečná vďaka. Máte pravdu. Kritizovať treba nemilosrdne. Je konečne na čase trieť hodnotiť vývin udalostí, odkrývať neresti tých, čo stáli na zodpovedných miestach, a ktorí úplne sklamali, zneužíjúc postavenia, na ktoré ich dosadil národ, aby ho chránili, oni však zhabele ušli z bojišťa prv, než by sa bol nepriateľ ukázal. A z takových to činov nemožno dedukovať cnosti, nemožno ich ospravedľňovať, nemožno písať dejiny z legiend. Bolo ich už dosť. Treba ísť za pravdou, aj keď je mnohým trpká. Iba mravnou obrodou a uprimnou snahou sledovať lepšie cesty možno napraviť neresti starých politikárov. A v mladých zápalistých srdciach, nezaťažených veľmiakými politickými handlovačkami azda bude dosť sily, ktorá by národu priniesla aj pozitívnejšie hodnoty a usmerňovala jeho cestu k humanite a čistým kresťanským ideálom.

(Oslo)

✱✱

Bylo by snad záhodno, abych k Vašemu úsilí učinil nějaké poselství — mám však před takovými prkenostmi ostych; omezím se jen na jakousi Liebigovu tresť svých desiderat. Nevažte se ideově, resp. ideologicky, nějakými programy nebo manifesty, nezužujte platformu, demokracie a kritika. Bezohledná a přímá! Neměňte název, «Skutečnost» se mi líbí, koženě racionalistická, provokující svým realismem. To je masarykovské! Náš tiskový orgán budiž konkrétní od počátku až do konce. Nehrňme na sebe úkoly, Raději méně a pak splnit na 125 %, než si postavit velkorysý program, který by se pak časem změnil v drtivou obžalobu naší nevykonnosti. Střízlivost především. Časem snad politiko-vědeckou revui nebo sborník, plus britký čtrnáctideník, klovající do praktických problémů. Týdeník nezvládneme.

(Utrecht)

Jsem skutečně vděčen za zaslání vašeho časopisu. Konečně něco, na co jsem tak dlouho čekal — časopis, který se nezabývá nafukováním bublin a krásnými slovy, ale který čelí jasně a nekompromisně faktům a problémům, před kterými stojíme. Pracuji nyní jako nádeník v zahradnictví. Nejhorší je, že není žádná možnost četby a studia. To je nejhorší — dostat se do stadia duševní ztrnulosti. A tak se bráním zuby nehty stát se skutečným nádeníkem. Díky za váš časopis. Dám o sobě ještě vědět.

(Sussex)

✱✱

«Skutečnost» je od čísla k číslu pěknější! Gratuluji! Doporučoval bych vám jen, abyste vedle článků kritických a filosofických úvah, zařazovali více «skutečností». Je k tomu současně příležitost zcela mimořádná. Naše, T.G.Masarykovi věrná inteligence, je rozváta do všech koutů světa. Bojuje tvrdě se životem, často o kus chleba. Má příležitost vidět problémy člověka až snad příliš zblízka a věci sociální pociťovat na vlastním těle.

Vyzvete je tedy, aby nám napsali poctivě, prostými a jasnými slovy, co je nyní a pro budoucno jejich ideálem, co by jim vrátilo klid a štěstí a jak by si představovali, že se toho dá dosáhnout. Studujte tyto odpovědi a snažte se v nich najít ideál, o který by měl usilovat vzdělaný a hlouběji založený člověk.

Zjistěte si názor co nejširšího okruhu našich myslících lidí v exilu také o tom, jak by uvedli v rovnováhu vědecký a technický pokrok s láskou k bližnímu a s lidskou důstojností. Myslím, že získáte velmi cenný materiál, odraz skutečné skutečnosti. Zpracujte to podle vědeckých zásad, abyste se vyvarovali chyb, jichž se dopustilo tolik autorů nejrůznějších -ismů, kteří místo živého člověka, analysovali fantomy, jimž dali mluvit to, co chtěli slyšet.

V.J.R. (Švédsko)

Redakce dostává v poslední době mnoho dopisů, dotýkajících se témat, která by bylo záhodno zpracovati sys-

tematicky a ve formě článků. Prosíme autory takových dopisů, aby nezůstávali na půl cesty.

Toto dvojčíslo přináší články a příspěvky 24 autorů, kteří žijí v 17 městech osmi západních států.

«SKUTEČNOST» Revue indépendante et mensuelle
pour les questions littéraires, politiques, économiques et sociales.

GENÈVE 11. Case postale 393. Suisse

Le Directeur: Karol BELÁK

Imprimerie STUDIO,
8, rue de Nesle - Paris (6e)